

Világutándok

Szerkeszti: Márkus Aladár

1. Gépfegyveres rendőrosztagn felügyelete alatt indult útnak a zsidó autókaraván. 2. Felgyujtott zsidó mező. 3. Angol katonaság védelme alatt halad a zsidó autókaraván. 4. Zsidó ifjak önvédelmi őr-sége. Köztük Hermann segéd rendőr (balodalon álló alak) a Karmell hegyen hősi halált halt.

1936

december.

Louis Brandeis, az Egyesült Államok legmagasabb bíróságának tagja, születésének 80-ik évfordulója alkalmából 35.000 dollárt adományozott a Zsidó Nemzeti Alapra.

Brandeis a prágai Löw rabbi, a Gólem megalkotójának leszármazottja. Önérzetes és gerinces zsidó s mint ilyen igen tevékenyen szerepelt a cionista mozgalmakban.

54 éves korában részt vett a Balfour-deklaráció szövegezésében és az ő érdeme, hogy Wilson, akinek meghitt barátja és bizalmasa volt a Zsidó Nemzeti Otthon létesítésének tervét magáévá tette.

Az amerikai szövetkezetek egyesületének ez évi kongresszusán az elnök megnyitó beszédében erőiesen protestált Németországban uralkodó rezsimje ellen, amely döbbenetes módon üldözi különösen a zsidó nemes fajt és ezért a német gyártmányokra a szigorított boykott alkalmazását javasolta.

Albert Bodizsár, a magyarországi jugoszláv követség sajtóattaséját a Szávarend IV. osztályával tüntette ki Jugoszlávia királya.

A „Világvándor” elődje az Új Ut több évig tartó küzdelme végre kalászába futott. A Pesti Izr. Hitközség a jövő iskola évtől kezdődően a zsidó elemi iskolákban törölte a tandíjat.

December 19-én ülte meg Nagy Andor tőzsdetanácsos, fővárosi bizottsági tag, a fővárosi közmunkatanács tagja, közismert publicista és a pesti hitközség pénzügyi előjárója 70-ik születési évfordulóját.

Nagy Andor egész életét a közjó szolgálatába állította. Mindig csak nemes idealokért és az igazságért harcolt.

Igazi csupa szív ember.

Még csak véletlenül sem történt meg, hogy bárki is hiába kopogtatott volna ajtaján.

A fővárosi közélet, felekezetre való tekintet nélkül szerencsekívánataival halmozta el a közszeretben álló jubilánst.

Mi is mélyen meghajtjuk az elismerés zászlaját és kívánjuk, hogy még számos éven át dolgozhasson az emberiség szebb és jobb jövője érdekében.

*

Eckstein János nagybecskereki háztulajdonos felmondta a lakást Ivanovicsné, börgyáros feleségének, aki erre azt a kijelentést tette: „Nem muszáj bűdös zsidónál lakni.” A bíróság Ivanovicsnéért 5 napi fogházzal és 300 dinár pénzbüntetéssel sujtotta.

*

A new-yorky érsek pásztorlevelet bocsátott ki, amelyben kijelenti, hogy az ősi gyűlölet, amelyet különösen napjainkban olyan erősen propagálnak, a zsidók ellen, a keresztény felfogással össze nem egyeztethető és amely veszélyezteti az állami életet is.

SZERKESZTŐI ÜZENET:

S. L., Dunajska Streda. Igaza van. A világ Királyának csodatetteit még ortodox poétának sem szabad bírálni.

Friedmann József és neje, Arad. Kedves Gyuri fiának barmicvóhja alkalmából úgy a magam, mint szerkesztőségem nevében őszintén gratulálok.

Komornik Henrik és neje, Jibou (Románia). Abból az alkalomból, hogy kedves fia egy év leforgása alatt nyolc gimnáziumi osztályt elvégzett és sikeresen leérettségizett, őszintén gratulálunk.

Ujvári Péter

A költő zsidó mintha nem is lenne
született hitetlennek
Budapest, 917, jász. 10

Ujvári Péter

A Pesti Izr. Hitközség szabadegyetemi előadás-sorozatában sikerült előadást tartott **Barát Endre**, az „Egyenlőség” kiváló munkatársa **Ujvári Péterről**, a magyar zsidóság hat esztendeje elhunyt legnagyobb írójáról.

Minthogy a pesti hitközség **közyűlési határozata** folytán, azok a lapok, amelyek nincsenek egyvéleményen a vezetőséggel, nem vehetnek részt az általa rendezett összejöveteleken, így tehát csak az „Egyenlőség” retortáján keresztül szűrt beszámoló alapján foglalkozhatunk az előadással.

„... **Ujvári Pétert** a maga személyi, élő mivoltában soha sem láttam — mondta az előadó —. Mégis ismerem holtában is **Ujvári Pétert**. Az örökszép gondolatok, melyeket megálmodott, itt lebegnek még, humora mosolyra húzza az ajkamat, s itt lengenek előttem a soha el nem fakuló sorok, melyeket hosszú virrasztásos éjjeleken át rótt gyöngybetűivel . . .”

Majd egy epizódot elevenít fel az előadó, olyan beállítással, mintha **Szabolcsi Lajos** inspirálta és fedezte volna fel **Ujvári Pétert**.

Ez irodalomtörténeti hamisítás!

Mert **Szabolcsi Lajos** még hátulgombolós nadrágot viselt, amikor **Ujvári Péter** neve nemzetközi viszonylatban már fogalom volt.

Szabolcsi Lajos és **Ujvári Péter** között áthidalhatatlan elvi ellentétek állottak fenn. Sőt közvetlen tudomásom szerint éppen **Szabolcsi Lajos** igen sok keserű napot szerzett **Ujvári Péternek**, aki emiatt hosszú éveken keresztül nem is beszélt vele.

Az ilyen elhallgatások — sajnos — igen gyakoriak a **szabadalma-**

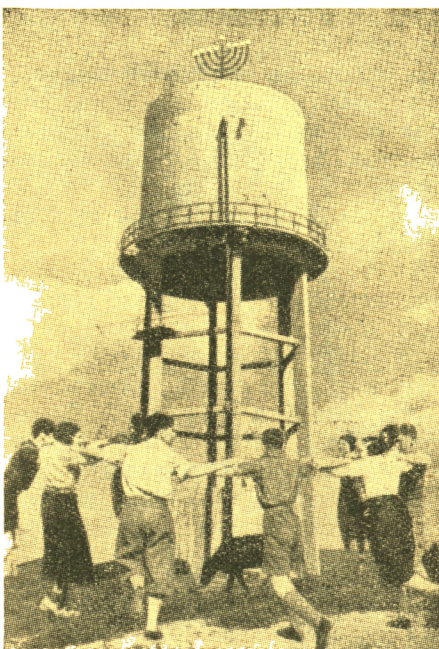
zott magyar és főleg a **kisajátított** pesti közéletben.

A különben kétségtelenül jóhiszemű, de helytelenül informált előadó, az irodalmi méltatás után még megrázó szavakkal beszélt a nagy zsidó író utolsó napjairól és haláláról.

Az előadásnak ez a része alapos helyreigazításra és kiegészítésre szorul.

A halk szavú **Ujvári Péter** arcán mindig mosoly ült. Nem panaszkodott soha. Pedig sok oka volt arra. Csak legmeghittebb barátai előtt tárta fel forrongó és megsebzett lelkét.

Igazi hős volt, aki megadással viselte keserű sorsát.

A palesztinai ifjúság chanukákor órát táncol a menóráh körül.

Nem tudott meggyőződése ellen írni s így állandóan finom szatírával nyesegette a gazdagságuk révén közéleti szrephöz jutottak fattyuhajtásait, megalkuvatlan igazságszeretetével ostromozta azok hiúságát és gúnyolta a tömjénezés utáni vágyakozásukat.

És ez volt a tragédiája!

A zsidó „előkelőségek” mellőzték **Ujvári Pétert** s amiatt nagy anyagi gondokkal küzdött.

Egy zimankós, szigorú hideg januári napon a „**Parlament**” kávéházban tanácskoztam **Ujvári Péterrel** a megindítandó **Uj Út** ügyében.

— **Márkuskám** — szólt **Ujvári**, miközben a kávéfogyasztotta — másfél hete kikapcsolták a gázt a lakásomban. Azóta fűtetlen szobában dolgozom és hideg ételeket eszem. Csak most jöttem rá, hogy milyen igazuk van az oroszoknak. Ők ugyanis nyáron forró teát isznak a tikkasztó hőség ellensúlyozására. Én pedig hideg ételeket eszem, hogy ne érezzem annyira a dermesztő hideget . . .

A másnapra megbeszélte találkahelyen fia jelent meg, aki szomorúan közölte velem, hogy atyját a a zsidókórházba szállították a mentők.

Másnap kora reggel felkerestem **Ujvári Pétert**.

E látogatásomról riportot írtam, amelyből a következő részleteket közlöm:

„A belgyógyászati pavillonnak egyik kórágynál csontig lesóványodottan fekszik a halk szavú, finom írásművész: **Ujvári Péter**. Egész életében exponált felekezeti író volt, de újságírói működése ismeretes az egész magyar sajtóban is. Számos regénye jelent meg. Még ma is a magyar zsidóság kulturális életének egyik legkimagaslóbb szellemi vezetője.

Ujvári egész életében gyomorbeteg volt, diétát kellett volna tartania.

Ebben a csúf, ködös, hideg tél-

ben heteken keresztül fűtetlen szobában írt, dolgozott, néha-néha evett is valami hideg falatot, hogy éhen ne haljon.

Természetesen az lett a következménye, hogy gyomorvérzést kapott, a mentők vitték a kórházba, ahol most mindent elkövetnek, hogy megmentse.

Minék? . . . A nyomornak?! . . . A fűtetlen szobának, az új nélkülözésnek?! . . .

Vádolunk! **Tetemre hívunk** egy rendszert egy a kórágynon betegen fekvő szenvedő tetemhez! . . .”

Az orvosi tudomány már nem tudott segíteni a végleg lerombolt szervezeten és egy hónap multán már nekrológot írtam **Ujvári Péterről**. Ebből kis szemelvényt eleveníték fel, amely ríktóan jellemzi, hogyan viselkedtek a kiválasztott nép magyar reprezentánsai a halállal vívódó nagy íróval szemben.

„Én voltam az egyetlen, aki megkíséreltem a lelkiismeretek felébresztését és elmondtam milyen bűnök terhelik a hitközség vezetését **Ujvári Péterrel** szemben.

Hiába. A hitközségi vezetők érzéketlenek maradtak, még csak meg sem látogatták a súlyos betegget . . .

. . . Halk szavad elnémult. Te nem vádolsz. Neked nem kell már vigasz, se földi támogatás. Te megbocsátottál azoknak, akik egész életeden át bántottak.

Én azonban ökölboszorított kézzel belekiáltom a világba, hogy **irgalom nélkül és könyörtelenül elhagytak pusztulni!**

Ne csendesítsél! . . . Ne tiltakozál! . . . Te nem tudod, én azonban tanuja voltam, hogy azok, akiket vádoltam és vádolk, még a temetéseden sem jelentek meg, mert nem tudják felbecsülni azt a kincses értéket, amelyet Veled sírba helyeztünk . .

Te azt sem tudod, hogy az **Uj-ságíró Egyesület** kiváló elnöke, **Márkus Miksa** és **Szirmay István**

főtitkár levelet intéztek a pesti hitközség elnökéhez és kultuszfelőljáróhoz és arra hivatkozva, hogy Te milyen nagy értéke vagy a magyar zsidóságnak, tegyenek most már ők is valamit az érdekében, mert az egyesület túllépte a megengedett támogatás határát . . .

Te azt sem tudod, hogy ezek az iparmágnások, mégcsak válaszként sem méltatták a szellemi arisztokraták kérelmét . . .

Mesterem! . . . Vigasztaljon, hogy Te nem éltél azért hiába, mert osztályrészedül jutott az a sors, amit magyar zsidó író elérhet: **a nyomor, a kórházi ágy és — a díszsírhely . . .**”

Mindezek azonban már a múlté. Minek is ezekről beszélni?! . . .

A halotton ez már nem segíthet. Legfeljebb az előadás alatt, az első sorban ülő néhány potentatum még — Isten ments’ — kényelmetlenül érezhette volna magát . . .

Beszéljünk hát a jelenről.

Az előadó eképen fejezte be előadását:

„ . . . Szeretnék szólni mindazokhoz, akik valaha is elméláztak, borongtak vagy mulattak egy-egy novelláján, akik ismerték és szerették. Szeretném odakiáltani nekik: **Ujvári Péter sírja még jeltelen!**

Gondoljanak erre és döbbenjenek rá mindazok, akiket illet és nem illet . . . ”

Ehhez a kétségtelenül megvalósítandó nemes gondolathoz is volna még egy szerény kiegészítő javaslatom.

Nyílt titok, hogy a **hitközség szolgálatában álló** laptulajdonosok leplezett címeiken kb. 50.000 pengőt kapnak évente — **a keservesen befizetett adófillérekből.**

Ebből a tekintélyes összegből egyik laptulajdonos, közismert szélhámos, aki éppen Ujvári Péter egyik cikkének plagizálásáért **400 pengő vagy 10 napi elzárásra és 300 pengő erkölcsi kártérítésre**

ítélt el a bíróság, évi 2400.— pengő szubvenciót élvez.

Ezzel szemben Ujvári Péter özvegye **havi 15.—, mond tizenöt pengő** kegydíjból tengődik és nélkülöz . . .

Méltó síremléket Ujvári Péternek, **emberséges** kegydíjat az özvegyének!

Ha **Barát** Endre erről is beszélt volna, talán **kisebb** taps honorálta volna különben nagyszerű előadását, de annál **nagyobb** elismeréssel adóztak volna Ujvári Péter **igaz** barátai és őszinte tisztelői. **Ma.**

Bucharai fiatal zsidóasszony

A „*Council of Action*”, amelyet Lloyd George alapított, összejeövetelt rendezett. A nagy államférfi nem jelenhetett meg azon és levélben mentette ki magát, amelyben többek között a következőket írta:

„ . . . Nagyon sajnálom, hogy ezúttal nem lehetek együtt zsidó barátaimmal, mert én mindig **erélyes védője** voltam és leszek annak az **ősrégi és tiszteletreméltó fajnak, amely mérhetetlen nagy szolgálatot tett a civilizációnak. . .**”

Pogromok

„Legyen az én lellem érzéketlen azok előtt, akik gyaláznak engem és alacsony, mint a por.”
Imádság.

S a vének ismét siránkoznak:

Hát odavesszen minden gyermekünk?

A karjuk vékony, hátuk görnyedt, lélekzetük zihál,
városainkban nincs se lég, se fény!

S ők keljenek birokra, Uram, azt kívánod?

Meghalnak mind, meghalnak mind.

Hát őrizőink mind gazabbá lesznek?

Ha egy közülünk fennhordja fejét,

menten meglátják ajtónkon a jelt,

s legyilkolják elsőszülötteinket.

Ne bántsátok! Ne öljetek halomra!

— Alázatos mosolyra húzott ajkunk,
ha képünk sunyi, lelkünk érzéketlen,
legjobban véd meg minket.

Nachum S.:

Szemedből!...*

Szemedből néma nyomorúság,
bús fájdalom tekint reám,
mint puszta tarlón hideg éjben
vergődő elhagyott madár.

Külön-külön fogjuk mi járni
az élet árva útjait,
más láncolt téged már magához
és szétzilálta napjaid.

Igen! Tudom a szakadékot,
amely kettőnk között mered,
de mégis hiven áhitattal
követem minden léptedet.

Kezedre hullok siró szívvel
és halkán, fájón könnyezem,
hogy meg sem ismertelek s már is,
már is elvesztél énnekem ...

Jidisből: G.

*Nachum Sokolov, a Cionista Világ-szervezet idén elhunyt volt elnökének ifjúkori verse.

Ez év októberében jelent meg „A judaizmus lényege” és amint értesülünk a könyv kiváló szerzője: Balkányi Kóhn Jicchák igen szép sikert és elismerést arat. A könyvről dr. Vág-völgyi Lajos, az aradi tudós főrabbi a következőket írja:

Balkányi Kóhn Jicchák „A judaizmus lényege” című könyvében a zsidó hagyományos irodalom beláthatatlan terjedelmű mezején lelkességgel gyűjti és teljesen egyéni csoportosítással fűzi színgazdag csokorba száz meg száz idézetek pompás virágait és az újságíró könnyedségével fesztelen, populáris formában szemlélteti azt az igazságot, hogy tisztult és erkölcsi fönség a zsidóság lényege mindenekben.

Mintegy betetőzésül a cionista világszemléletnek hódol, úgy hogy az átfogó műben sokfelé rétegeződő népünk minden iránya megtalálja a maga nemesis ideálját.

Jó szívvel ajánlhatom a zsidó hit-testvérek figyelmébe.

Quo vadis, magyar cionizmus?...

Megint rájár a rúd a magyarországi cionizmusra. A rendőrség „kiemelt” egy cionista **hachsará**t, azaz Palesztinára előkészítő tanfolyamot, amelynek fiú- és lányrésztvevői keresetüket, kiadásaitak együttes terv szerint kezelték és intézték, szóval a palesztinai kibbucok, szövetkezeti alapon dolgozó kisfarmok munka- és jövedelemközösségi elvét valószínűsítették meg.

Mint tudjuk, a hachsarák az egész világon hasonló elgondolások szerint dolgoznak, mert másképpen nem teremthető meg a többnyire asszimiláns családokból származó zsidó fiatalok népi és emberi szolidaritása. Hogy ennek azonban a **kommunizmus**hoz semmi köze nincs, azt legjobban igazolja az a körülmény, hogy a Betár-hachsarák, a zsidó jobboldali, erősen maxista-ellenes ifjúság előkészítő tanfolyamai azonos elvek szerint épültek ki.

A tudósítások szerint: a cionista **Somér-, Hacair-társaság** megmértelyezni igyekszik Budapest középiskoláit. Napokig jelentek meg a hasábos cikkek a rendőrség információja alapján nemcsak a jobboldali, hanem a baloldali lapokban is.

Minderre a Magyar Cionista Szövetség mélyen hallgatott.

Csak egy héttel később jelent meg az asszimilánsok szolgálatában álló cionista hetilapban egy háromsoros kommuniké, melyszerint a Magyar Cionista Szövetségnek nincs is **Somér-, Hacair-hachsarája**, illetőleg ilyen tagozata. . .

Nem is volt. Kissé humoros, de nagyon jó! . . .

Tudniillik azért nincs és nem is volt, mert — **másképpen hívják.**

Ez az ostoba és nevetséges cáfolat nem mond semmit és amellett **valótlan** is állít. De főképpen nem magyarázza meg azt, ami a legfontosabb volna, hogy **ugyanis a hachsaráknak semmi közük nincs a kommunizmus**hoz, bárki bármikor megtekintheti azokat. Hogy **semmiféle titok** nincs az ügy körül, azt azzal is igazolhatná a Magyar Cionista Szövetség vezetősége, — ha volna valaki ott, aki gondolkodna —, hogy a hachsarák helye, tagjainak neve, kora, minden személyi adatai évek óta be van jelentve a rendőrségen. A hachsarák régóta rendőri ellenőrzés alatt állanak: illetőleg a rendőrségnek joga van, mint bármilyen más társaság belső életét, a Palesztinára előkészítő tanfolyamok munkáját is **kontrollálni**. Ez ellen egyetlen cionistának sem lehet kifogása, sőt ellenkezőleg. A rendőrség jóhiszemű ellenőrzése csak alátámasztja minden intézmény „**legalitását**.”

Minderre azonban elfelejtett hivatkozni a Magyar Cionista Szövetség. Egyetlen sor cáfolatot sem olvastunk a napilapokban a rendőrség „**leleplező**” kommunikéire, vagy a jobboldali lapok gúnyoshangú cikkeire. Ezek szerint a keresztényekkel együtt a túlnyomórésztben nemcionista zsidó közvélemény is meg van **győződve** arról, hogy a cionista előkészítő tanfolyamok tulajdonképpen kommunista nevelést és agitációt folytatnak.

Bátor és gerinces politika helyett, az igazság és a valóságos helyzet feltárásának egyszerű és kényelmes módja helyében a Magyar Cionista Szövetség meg akarja szüntetni a hachsarákat. A vezetőség társaságbeli urainak nem tetszik, hogy a szövetség égisze alatt álló ifjúsági tanfolyamokat szélsőbaloldali politikával vádolják.

Vegyük el tehát fiainktól a hachsarákat, vegyük el a Paleszti-

nába való kivándorlás lehetőségét, vegyük el a zsidó nép, a zsidó történelem és a mai zsidó politikai megismerésének **egyedül lehetséges módját**, a tanfolyamokat és csináljuk tovább azt a **dilletáns cionizmust**, amelynek eredménye, hogy **négyszázötvenezer magyar zsidó közül a Magyar Cionista Szövetségnek talán hat-hétszáz fizető tagja van!**

Ez tehát a **Magyar Cionista Szövetség jövőbeli programja.**

Szerény program, kétségtelen. Mint amilyen szellemi szerénységre vall az az intézkedés, hogy egy évvel ezelőtt betiltották a revizionista- és Betár-tagozatokat és hachsarákat, azzal az indokolással, hogy a **Cionista Világszervezet** megszakítja a revizionistákkal az érintkezést.

Ez igaz. Viszont arról hallgatott a **Magyar Cionista Szövetség** vezetősége, hogy minden más országban **külön önálló szervezete** van a revizionistáknak, a Betár-mozgalomnak. Csak Magyarországon voltak kénytelenek az általános cionisták — tehát a **Magyar Cionista Szövetség** — vendégbarátságát, egyesületi keretét igénybevenni, mert a magyar egyesületi, gyülekezési jog és a rendőrségi gyakorlat egyelőre lehetetlenné teszi új zsidó egyesületnek létesítését.

A **Magyar Cionista Szövetség** tehát egyszerűen **megfojtotta** a versenytársat. Hogy éppen a jobboldali és antimarxista tagozatokat semmisítette meg, az jellemző a vezetőség **éleslátására és ítélőképes-ségére**. A mai Magyarországon, ahol a hatóságok helyesen vagy helytelenül, de mindenkiben bolsevista veszedelmet látnak, bármiféle antimaxista szervezet hivatalos szimpátiát élvez.

A revizionisták tehát, — egyébként **ártalmatlan és számban jelentéktelen** cionista kisebbség Magyarországon —, kétségtelenül megszerezték volna a hivatalos rokonszenvet a cionizmus számára. Amellett sikerrel ellensúlyozzák a hachsarák egyrészének politikai szellemét, amely nem kommunista ugyan, de kétségtelenül erősen szocialista.

Hiába, nem lehet más cionista politikát csinálni, **mint az ország világnézeti irányával megegyezőt**. Ezt, úgy látszik, nem ismerik fel a **Magyar Cionista Szövetség** vezetői, akik a magyar cionizmus jövőjét könnyűszerrel **hajlandó feláldozni**. Mert a **hachsarák megszüntetése, az indokolatlan hatósági vád előtt gyáva meghátrálást jelent.**

A **Magyar Cionista Szövetség** magatartása ebben a pontban sem különbözik más téren jelentkező politikájától.

Mert nem volnának hatósági konfliktusok, nem tiltaná be a rendőrség most már hónapok óta a **Magyar Cionista Szövetség** előadásait, nem akadályozná meg közel egy esztendeje a Magyarországra érkező cionista világnagyságok nyilvános felszólalását, ha a magyar közvéleménynek, beleértve keresztényeket és zsidókat, **halvány sejtelve volna arról, hogy mi a cionizmus?**

Viszont a közvélemény az asszimiláns „Egyenlőség”-ből szerzi információit. Eszerint a cionizmus körülbelül azonos a többszörös hazaárulással.

— És mit szól mindehhez a cionista orgánus kérdezhetné valaki —, mit válaszol minderre a magyar cionisták hivatalos lapja, amely bizonyára **bátran és gerincesen száll szembe az asszimiláció hamis vádjával . . .?**

— Hát kérem — hangzana a válasz —, a cionista lap ügye külön fejezet. Szegény Schönfeld Józsefnek, amíg élt a maga egyéni szere-

tetreméltóságával még valahogyan sikerült a hivatalos zsidóság agályait eloszlatni, ha itt-ott egy cionista ízű védekező **cikkecske** jelent meg lapjában.

Hogy mi köze az asszimiláns zsidóságnak a hivatalos laphoz?...

Erre aztán igazán könnyű a felelet: évi kétezeregynéhány pengő szubvenciót kap a hitközségtől és ennek fejében ki kell szolgálnia nem a cionizmust, hanem nagyon természetesen az **asszimilációs** törekvéseket.

Hogy ez lehetetlen állapot? Hogy elképzelhetetlen: az **ellenfélnek** bérbeadni mintegy kiszolgáltatni a lapot és asszimiláns cikkeket közölni, illetőleg **minden gerinces és erélyes cionista állásfoglalást kiküszöbölni!** És hogy mi történik akkor, ha cionizmus és az asszimiláció konfliktusba kerül egymással, mint ahogyan ez **naponta** előfordulhat? Mi történhetik?

Szubvenció ugat és a cionista lap-karaván hallgat.

A cionista lapban egy félmondatra való állásfoglalás sem jelenhetik meg!

Hogy önök ezt odaát, a határon túl, nem értik és a fejüket fogják a magyar cionizmus **tehetetlensége** következtében? Pardon, mi is ezt tesszük és **halálos vétkes könnyelműséggel vádoljuk a Magyar Cionista Szövetséget**, amely négyszázötvenezer magyar zsidó sorsát és jövőjét odadobja kétezeregynéhány pengőért, amelyet nem is ő, hanem a **vérszegény cionista orgánus** vág zsebre.

Hogy mi lesz ennek a helyzetnek a vége?

Belátható időn belül összeomlik a magyar cionizmus, ha valami csoda közbe nem jön és nem akadnak a **Magyar Cionista Szövetségen belül és kívül olyan férfiak**, akik összefognak a zsidó népi renesszánsz jegyében és érdekében: némi öntudattal, valami kevés bátorsággal és az egyéni hiúság teljes mellőzésével. . .

Berek Joszelovics ezredes

Abban az esztendőben későre estek az őszi zsidó nagyünnepek, az első hó pedig korán hullott le. A Visztula folyón piszkos jégtáblák úsztak, melyek közt itt is, ott is felbukkant egy-egy összeroncsolt hulla. Naphosszat sárgás, nehéz pára borította el a földet, megfeküdte a mellet, a torkot.

Az 1795. év egyik késő napjának hajnala virradt. Varsó külvárosa, Praga földsáncokkal volt körülhányva, melyek kétoldalt a Visztulára támaszkodtak. A hajnali derengésben, a ködön át csak alig néhány lépésről lehetett megpillantani a sáncokon járó szuronyos öröket. Itt a seregredek magas csákójú katonái álltak, amott a négszegletes sapkájú önkéntesek, az egyik veszélyes ponton megépenséggel a királyi gárda háromszegletű kalapos vitézei őrködtek.

A fojtó ködbe mindenfelől tábortüzek alacsonyan gomolygó füstje vegyült. A tüzek körül századonként heverték a melegedő vitézek, kik nem voltak őrségen.

A temető alacsony fala is beletartozott a védőövbe. Kívül-belül földhányásokkal volt megtámasztva és négy belevágott lórésen négy ágyú csöve meredt elő.

A temetőben nem égtek tábortüzek. Csapatokban álltak a száza-

dok. A nap vörös gömbként kelt fel. Halvány fénye csíkos imaköpenyegekre esett. Századonként, kelet felé fordulva álltak a katonák, hajlongtak, verték a mellüket. Az előimádkozók hangján az engesztelőnap foháskodások jajveszékelve szárnyaltak a hajnali ködben. Imádkoztak bűnbocsánatért, életért.

A zsidó ezred katonái voltak, kik önként sorakoztak a lengyel zászló alá Kosciuszko hívására.

A sáncokon fel-alá jártak a zsidó katonai örök. Vállukon szuronyos puska. Ünnap van, engesztelés napja, de párszáz lépésnyire áll százezer orosz katona, az ismaili hős, a kegyetlen Suwarow tábornok parancsnoksága alatt, hogy letiporják a lengyel függetlenség utolsó menedékét, a fővárost.

Az ágyúknál bámészkodtak a tüzérek. Jobbára városi fiuk voltak, németek. De most senkinek sem jutott eszébe csúfolódni az imádkozó zsidókon. Hiszen bajtársak voltak, szemben a halállal, mind egyek Isten előtt.

A szertartás első része véget ért. Az imádkozó századok letelepedtek. A temető mögött húzódott az országút, melyről hid vezetett át a Visztulán Varsóba. A hidon egyre több és több zsidó szivárgott át. Sokan a temető hátsó falánál leskelődtek, s izgatott mozdulatokkal mutogattak a fegyveres örökre, mások csak a hidon várakoztak.

Mikor azonban a századok lassan, szomorúan kicsomagolták elemózsiájukat s enni kezdtek, őrzőgő hangzavar szakadt fel:

„Legyetek átkozottak! Törjék össze a csontjaitokat!”

A katonák szájában megkeseredett az amugy is keserű falat. Kórusban, szinte sírva kiáltották: „Rabbi Méirl megengedte! Rabbi Méirl megengedte!”

Egy fiatalka vitéz, ki alig hagyta el a jesivát, sapkája alól hosszú tincsek libegtek, odarohant a hidhoz és talmudmagyarázó gesztusokkal kezdte fejtegetni a háborúban alkalmazható enyhébb szabályokat s azt, hogy legfőbb kötelesség az élet fenntartása, már pedig az ellenséggel szemben minden erőt meg kell óvni. Azt hitte, hogy érvekkal mindent a világon el lehet intézni. Szaporán ontotta a citátumokat és végül diadalmas kiáltással fejezte be: „És rabbi Méirl is megengedte!”

„Félrevezették!” süvített egy hang. Kő repült feléje. Többen a tincseibe kapaszkodtak és öklözni kezdték.

Lóháton marcona, hosszúbajszú tiszt nyargalt oda: „Kotródjatok!” kiáltotta.

A verekedők visszavonultak. De mihelyt megismerték a lovast, fokozott erővel tört ki a kiáltás: „Berek Joszelovics! Kövezzenek meg! Te viszed a keresztények vágóhidjára fiainkat. Miattad tagadják meg a tórát! Átkozott légy, Berek Joszelovics!”

A zsidó ezred zsidó ezredese azonban nem ijedt meg. Sötéten nézett végig a fanatikus tömegen. Aztán nyersen csak annyit mondott: „Aki verekedni akar, jöjjön a sáncokra. De hitvitáknak itt most helye nincs!”

„Megyünk a sáncokra, de nem eszünk. Mi nem eszünk!” kiáltotta egy ősz, nagyszakállú chasszid. Felemelt karokkal bement a táborba. Sápadt, cingár talmudisták jöttek utána, nyomukba bábész gyerekek, zsivajgó asszonyok tolongtak, azt sem tudva, mit csinálnak. Ellepték a tábort és dühöngve fegyvert követeltek.

Móse Iczkovics hadnagy és Beer Mayersohn káplár egy sírkőhöz támaszkodva beszélgettek.

„Minek engedi ide az ezredes ezt a csőcseléket?” mondta a hadnagy. Egyenruhája a legfinomabb posztóból készült, tiszta és vasalt volt, noha már napok óta harcban álltak. Kézélőjéről gondosan lepórolt egy morzsát, a reggeli maradékát.

„Ej, de nagy lettél!” viszonozta régi pajtása, a káplár. „Nézz meg az ember! Mióta tiszt lettél — nagy eset, mondhatom! — már csőcseléknek nevezed ezeket a bócherokat. Hát te mi voltál tulajdonképpen?”

„Jó, jó, de én csak azért voltam bócher, mert az apám küldött. Ez már tradíció egy jó zsidó családban. Én azonban tudok németül, olvastam Mendelsohnt és Lessinget meg Wesselyt és a többi németországi héber írókat, kik felvilágosodást hirdetnek és megvan a véleményem a zsidó tradíciókról. Ez a vén rabbi és ezek a bócherok mind fegyelmetlen, sötét alakok. Semmi hasznuk az életben és itt sem lesznek semmire sem jók.”

„Van bennük annyi bátorság, mint benned és bizonyára ép olyan jól meg tudnak halni, mint te, ha nincs is olyan szép ruhájuk,” mondta a káplár. „Ugyanazért jöttek harcolni, mint te.”

A hadnagy nevetett. „Ezt alig hiszem. Én azért lettem katona és azért szereztem tisztí rangot, hogy Ludmilla Mrczinska jó legyen hozzám.”

„Szégyeld magad,” dühöngött a káplár. „Ludmilla keresztény nő és ha zsidó volna, már tíz éve fejkötő alatt kellene lennie. Vén is, meg csunya is, igen, csunya. Neked csak azért tetszik, mert keresztény és nemes. Nagyszerű! Öntesd le magad és boldogan a feleséged lesz a kopott címerével együtt.”

„Fogd be a szád!” mérgelődött most Móse. „Nem öntetem le magamat és csak tréfából mondtam az egészet. Te persze mindjárt goromba vagy!”

„Akkor rendben van,” nyugodott meg Beer. „Tudom, hogy jó zsidó vagy. Csak nem bírom elviselni, hogy úgy henegegsz azzal a hadnagyságoddal. Nem mondom, nekem is jólesik, hogy katona vagyok, olyan, mint akármelyik, noha őseink már a Templom pusztulása óta nem lehettek katonák. De azért, hogy puskám és szép egyenruhám legyen, még nem jönnek erre rettenetes helyre. Még inkább bócher maradnék, távol az élettől, a marakodástól. De ki kell vívnunk a zsidók polgár jogait Lengyelországban is, miképpen Franciaországban már megkapták a polgárjogot. Az 1791.-i lengyel alkotmány a nemesekkel egyenlő polgárjogot adott a városi lakosoknak. A jobbágyokat és a zsidókat azonban nem szabadította fel. Nekünk ki kell most érdemelnünk a zsidók felszabadítását, polgári egyenjogusítását. Ugy-e, Móse?”

Már reggel volt. Egy ordonánc lépett a két beszélgetőhöz. Parancsot hozott, hogy rendezzék, állítsák fel az ujonnan érkezett zsidókat a tartalékba és adják meg a legszükségesebb kiképzést.

A ködből előbukkantak az oroszok. Sűrű sorokban jöttek. Hosszú, háromszögletű szuronyukat előre szegezve rohantak a temetőfal ellen. Az ágyúk sűrű egymásutánban dördültek meg. Utcákat vágtak a golyók. Recsegték a trombiták innen is, túl is. A zsidó katonák felsorakoztak a falnál és szaporán tüzeltek. Ropogás, ordítás töltötte meg a levegőt. A köd és lőporfüst eltakarta a kilátást,

csak egy-egy pillanatra látszottak az oroszok. Halomra hulltak, rohamuk megtorpan. Összekavarodva, fekvé, térdelve tüzeltek a fal ellen. Majd korbáccsal vágattak közéjük a tisztek, hátulról való kartácsolással fenyegetődztek s új rohamra zúditották a tömegeket.

A nap feljebb szállt, a köd ritkult. Most már szemtől szemben álltak a közeli ellenfelek. A csatakos földön százával heverték az orosz halottak, de egyre újabb és újabb tartalékok jöttek erősítésükre. A zsidó ezred segítségére egy ulánus ezred érkezett. Átkapaszkodtak a sáncon és lovasrohammal törtek az oroszokra. A túlerő elnyomta őket és megfogyatkozva vonultak vissza.

Most már ezernyi ezren hemzsegték az oroszok az ötszáz zsidó sáncával szemben. Tudták, hogy zsidók védik ezt a pontot és remélték, hogy engesztelés napján a koplalástól elgyengült harcosokkal állnak szemben, minden erővel ma ezt a sáncot támadták. Ez volt a döntő roham. A megfogyott lengyel védőrség nem küldhetett erősítést. Berek Joszelovics ezredes fel-alá nyargalt csapatai közt és jidisz szavakkal buzdította kitartásra embereit.

De ezek mind tudták, mivel tartoznak a zsidó becsületnek. A pusák tüze tücsikként villogott a falon, az ágyuk áttüzesedett csővel ontották a kartácsot. Közben a temető minden korú és nemű zsidóval telt meg. A reggeli tüntetők hozzátartozói és mások is, egyre nagyobb tömegekben jöttek el. A temető felett az országútra és a hidra csapódtak az orosz ágyuk golyói. Visszamenni alig lehetett. Kardokkal, az elesettek, sebesültek fegyvereivel, botokkal fegyverkezve osztották őket csapatokba az altisztek és elhelyezték őket a sánc különböző pontjain. Mögöttük sirtak, jajveszékelték a nők, gyermekek.

Az oroszok golyózápóra a lengyel lovasokat már visszavonulásra kényszerítette. Elhagyták a temetőt és a hátsó fal mögött helyezkedtek el. Puska és ágyútűzzel szemben tehetetlenek voltak.

Az oroszok tömegei új rohamra rendeződtek. Utolsó rohamra. Mögöttük az ágyuk, készen arra, hogy a visszavonulókat lőjjék halomra. Suwarow találta fel ezt az orosz taktikát.

„Hurri, hurri!” üvöltötte tizezer torok és a hosszú, háromélű szuronyok erdeje megindult a zsidó sánc felé. Átgázoltak a halottakon, fel a falra.

Az ágyuk elnémultak, a puskaropogás megszűnt. Csak a kétségbeesett dulakodás zaja hörgött percekig a ködben. Aztán elárasztották az oroszok a temetőt, halomra vágták a nőket, gyermekeket. Az ulánusok rövid ellenállás után Praga utcáiba hátráltak.

Utánuk az oroszok. Házak borultak lángba és szuronyra került mindenki, akit előtaláltak.

Tizenötezer lengyel halt meg Praga utcáiban. A temető falán pedig egymás mellett feküdt a zsidó ezred ötszáz katonája. köztük volt Beer káplár és a tincses kis talmudista is. Majdnem az utolsó szálig elestek. Csak néhányan maradtak életben sebesülten. Ezek közt volt Móse Ickovics hadnagy.

Két nap mulva Varsó kapitulált. Mikor Pragából a hidon átvonult az örült Suwarow, minden útjába kerülő lengyelt megölelt és megcsókolt. Így vonult be Varsóba.

A foglyok közt volt Móse hadnagy. Sápadt volt, csapzott, ruhája most rongyokban lógott. Mikor útjában feltekintett egy jól ismert ablakra, ott csakugyan meglátta a bronzhajú Ludmilla Mrczinskát. Szegény Beer Mayersohnnak nem volt igaza. Ludmilla nem volt csu-

nya és még csak huszonöt esztendő volt, mosolyogva bölintott felé és ledobta neki keszkenőjét.

Móse felvette a kendőt és eltette. Drága ereklyeként őrizte. Mikor azonban néhány hónap múlva újra megjelent a ház előtt, a kisasszony észre sem vette. Pedig épen kinézett az ablakon. Nem volt egyedül. Egy orosz tiszt állt mellette.

És Móse szomorúan nézett a jobb kabátujjára, mely most üresen lógott. A keszkenőre gondolt, mellyel verejtékét törölgették, míg az orosz felcser elvégezte dolgát. — Eszébe jutott régi jesivabeli pajtása és katona bajtársa, Beer Mayersohn. A zsidók polgári egyenjogúsága! Szerelem! Felvilágosodás!

Lecsüggesztett fejjel folytatta útját az apai ház felé, vissza bóchernek ...

Ujvári Péter:

Napok és esztendők

Részlet az író önéletrajzából.

Ósi nagy hazugság, hogy az öregséget tisztelni kell.

Én bizony tiszteltetem.

Megöregedni nem nagy művészet, csak éppen az kell hozzá, hogy ne maradjon fiatal az ember. Akinek nincs tehetsége a fiatalságához, megöregszik, csak úgy magától, anélkül, hogy megdolgozna érte.

Az öregség a napzabálók demokráciája.

Nincs is semmi másban demokrácia, csak az öregségben.

Minden öreg ember egy koszton él: emlékein ejtőzik.

Az elszórt drága ifjúságért emlékeket kapunk.

Az idő ezzel fizet.

Rosszul fizet, mert nincs rosszabb valuta a világon, mint az emlék. Száz emlék nem ér fel egy illúzióval és a hűszéves ember életuntsága többet ér, mint a hatvanéves makacs élniakarakása.

Nekem mindazonáltal kedvesek az emlékeim. Talán azért, mert nincs okom rá, hogy az öregségem féltékeny legyen a fiatalságomra. Melegből és napsugárból nagyon sokat az se kapott.

Azt hiszem, bárha erről nincsenek is anyakönyvi adataim, nem is kiskoromban születtem, mint más rendes ember.

Legalább húszéves lehettem, mikor a világra jöttem, talán több is. Mert én öregen kezdtem az életemet. Öregen, szegényen és fáradtan.

De azért nem kell hinni, hogy tavasztalanul múltak el az első esztendők. Ezer színre bontott aranyemelet csurgatott rám két fekete szem. Két drága, hűséges és okos szem, amely ajnározott és jőltartott.

A Neumann-fiú gazdag volt, a Leuchter-gyerek is, de ők csak tejet és sok vajaskenyeret kaptak az édesanyjuktól.

Engem édes, illatos költészettel itatott az édesanyám.

Egyszerű asszony volt az édesanyám, szerény és természetes. Minden, amit mondott és csinált egyszerű és természetes volt. Tizenkét gyereket hozott a világra olyan egyszerűen és természetesen, mintha nem is sejtette volna, hogy nagy dolog ez.

Vannak emberek, akik isteni képességet hordanak magukban és nem tudnak róluk. Az én anyám ilyen volt.

Mert költő volt.

Ezer teherrel rakta meg az élet, de ő meg sem érezte talán. Legtöbbször meg sem látta, mert az élet nem állt meg előtte fenyegető nagy árnyékával, csak mellette surrant el, mint egy látomás, színesen, ragyogóan, megfoghatatlanul.

Mert költő volt.

Ezernyi ezer csodakép szunnyadt a lelkében, csodás multak ezer káprázata, amik csendes esteken kiszírmoztak belőle és sírtak, muzsikáltak, mint a mese ezüstvirágja.

Kevés asszonyt ismertem életemben, aki úgy tudott mesélni, mint ő, pedig írni-olvasni csak juddisül tudott. Megelevenedett a legnemesebb mult és megelevenedett a legelfelejtett ember is, ha mesélni kezdett.

Az ő meséiből hasadtak ki gyermekkorom legszebb ígéretei. Amikor mesélt, se fáradt, se éhes nem voltam akkor, pedig gyermekkoromban az éhség és a fáradtság voltak a legtartósabb érzéseim. Sokszor ő maga is csak azért mesélt, mert a szoba hideg volt és az asztalon csak egy kis száraz kenyér keménykedett.

— Gyere, drágám — hívott csendesen — gyere vacsorázni . . .

Az ölébe vont és mesélt. Szent emberekről, akik csodákat műveltek.

Ez volt a vacsorám.

De az asztalunknál a szippurim minden fényalakja ült. Majmonidesz és Lurja és a Bal-nesz.

Fejedelmi vacsora volt. Nem irigyeltem a vajaskenyere miatt a gazdag Neumann-fiút.

Mesélni talán ő tőle tanultam.

Gondolom, tudta ezt ő maga is és sokszor bizony szomorkodott is emiatt. Mért, hogy éppen ő rá ütöttem, miért nem az édesapámra, mint a bátyám, aki húszesztendőskorában befejezte az egész Talmudot és huszonnyolc éves korában befejezte az egész életet.

Az apám rabbinus volt, bölcs és szelid ember. Tudós volt a nagyapám, de még a tizedik szépapám is. Nemzedékről nemzedékre szálltak át a nagy főliánsok, amelyekből, nem tudom már melyik generációban, a Maharam is kibányászta még a mai napig is ragyogó igazságait.

A Talmud volt a mi családunkban az ősi dominium és ha akadt volna valaki, aki kizüllik belőle, azt ugyancsak letiporta volna a családi kevélység. De nem is akadt ilyen szégyene a familiának sok-sok emberöltőn keresztül.

Csak az utolsó generációban gördült lefelé a magasba ívelt családi hágyomány. Én nyomtam le.

Én voltam az első eltávolodó.

Hogyan történt ez a megmásulás és mi vitt rá erre a hűtlen elszakadásra, ma már csak homályosan érzem. Csak annyit tudok még: levegő nélkül éltem sokáig, egy elsülyedt világban, ahol csak a mult világított.

Egyszer aztán kitúrtam belőle magamat. Az igazság szorított fölfele, de itt már a hazugság ölelt magához. Hogy embernek érezzem magam, ahhoz kevés volt az igazság. De az első hazugságban már embernek éreztem magam.

Még nem voltam tizenhárom esztendő, mikor Nagysurányba kerültem, a híres rabbi Plauth Feivel jesivájába. Önállóan hallgattam már akkor az előadásait és a himlőhelyes Códik, a rabbi famulusa nagy jövőt jósolt nekem. Rabbi lesz belőlem, de legalább is **sac-mac**.

A ragyogó kilátás nem szédített el, mert forrt már bennem az én forradalmam és keserű haraggal gondoltam a jövőre, amely korhadt gerendákon akart kitornyozni az életemből.

Nem várom meg, amíg rám tetejezi magát.

És kezdtem szétrombolni a jövőt, amely meg sem született.

Zangwill

A nagy író elhalálzásának évfordulójára.

„Ma meglátogattam Israel Zangwillt, az író. Kilburn NW-ben lakik. Végtelen ködös utcákon kocsiztam. Kissé kedvetlenül érkeztem. A ház némileg sivár otthont nyújt. A könyvekkel kárpitozott falu dolgozószobában hihetetlen nagyságú íróasztal előtt ült Zangwill, háttal a kályhához. Szintén szorosan a tűz mellett ül fivére és olvas. Mintha didergő délvidékiek lennének, kik az „ultima Thule” tájaira vetődtek. Israel Zangwill hosszúorru, néger típus; szinte gyapjas, nagyon fekete, középen elválasztott hajjal; simára borotvált arcán kemény gög, mely a nehéz küzdelmeket megállott becsületes törekvés nyoma. Szobájának és munkaasztalának rendetlenségéből azt következtetem, magába mélyedő ember. Még semmit sem olvastam tőle, de azt hiszem, hogy már ismerem. Stílusára fordíthatja mindazt a gondot, amit külső megjelenése nélkülöz.

Társalgásunk döcög. Franciául beszélünk, de ő nem elég jártas ebben a nyelvben. Nem is vagyok biztos benne, hogy megért-e. A főbb kérdésekben mégis megegyezünk. Ő is a zsidóság területi önállóságát kívánja.

Álláspontja azonban a fajiság, amit én már akkor sem akceptálhatok, ha rá meg magamra nézek. Nézetem szerint, történelmi egység vagyunk, anthropologiai különféleséget mutató nemzet. A Zsidó Álamhoz ez is elég. Egy nemzet sem képez egységes fajt . . .”

Ezeket olvassuk **Herzl** Tivadar naplójában, London 1896. november 21.-i kelettel. Ekkor találkozott először a két cionista vezér, a két író.

Azután elmúlt néhány évtized. Tíz évvel ezelőtt a sárgabőrű, soványarcú, még mindig nagyon gyapjas, de már **nagyon fehér** hajú öregúr elhagyta a világot és helyet foglalt világirodalom történetében.

Israel **Zangwill** nevének elismert, előkelő hangzása van világszerte. 1864-ben Londonban született, mint orosz-zsidó bevándorlók, szegény emberek gyermeke. Ujságíró lett, sokat küzdött, míg végre feltűnt s egyszerre az angol irodalom legelső nevei közt emlegették. Kipling mellé tették. Hiszen Kipling új világot fedezett fel az irodalom számára: az indiai dsungelek, a szudáni harcok, az angol katonák világát, kik küzdenek az angol lobogóért az összes világrészekben. Zangwill is új világot fedezett fel és szólaltatott meg: A zsidók világát, kiket végigvernek az összes világrészekben és akik küzdenek az

emberiség ideáljaiért minden koron keresztül. Soha ilyen éleslátású pszichológus nem foglalkozott a zsidóság multjának és jelenének kis és nagy kérdéseivel, soha ilyen ékeztollú író nem rajzolta a zsidó életet hétköznapi egyszerűségben és ünnepi pompájában. Senkisésem érezte jobban a szomorúságot, mely ott borong a zsidó lélek minden megnyilatkozásában.

Első könyve, melyben felfedezte ezt a világot az angol közönség számára s melyet hamarosan szinte minden művelt nyelvre lefordítottak „**A gettó gyermekei**” című novellagyűjteménye volt. A szegény zsidó tömegek rajza után, felbuzdulva a sikeren, merészebb vállalkozást valósított meg: „**A gettó álmodozói**”-t. A középkortól kezdve napjainkig fellép ebben a novellagyűjteményben valamennyi kiváló zsidó történelmi alak, pl. Uriel Acosta, a vallásújító, Spinoza, a bölcseész, Sabbataj Cevi, az álmessias, Heine, a költő, Lassalle, a szocialista, Disraeli, az író-politikus. Különböző korok, országok és gondolkodásmódok gyermekei, de a **közös zsidó vonás** végigvonul valamennyien, nem a **közös vallásban**, hanem mélyebben, a **lélek legfenekén lappangó tulajdonságokban**. Csodálatos meseszövé, színek, drámai effektusok tesznek feledhetlenné minden novellát.

„**A snorrerek királya**” c. koldusregénye a snorrer-vicceket fűzi egységes elbeszéléssé. Egyéb művei közül „**Éliás köpenyege**”, „**Mary Ann**”, „**Miniszterelnök és festő**” említhetők, de ilyen kiemelés egyéni és önkényes, hiszen aránylag hosszú életében sokat alkotott és meg nem lankadó erővel.

Arcképéhez — melyet festékekkel vásznon legszebben az angol zsidó **Solomons** örökölt meg, s mely a budapesti Szépművészeti Múzeumban van — még egy éles és fontos színt kell felraknunk: **Zangwill**, a híres angol író világléletében töretlen, **lelkes cionista volt**. Kezdetben a Choveve Cion mozgalomban, majd Herzl fellépésekor **ő volt az első** nevezetes ember, ki a politikai cionizmus zászlajához csatlakozott s **ezt el nem hagyta soha**. Radikális híve volt Herzlnek, ennek halála után sem engedett a politikai célkitűzésből, úgy, hogy híveivel kivált a Cionista Világszervezetből, mely Palesztinában kisméretű telepítést kezdett s Herzl célkitűzéseit folytatva, keresett országot a zsidóságnak. Ő lett a „territorialisták” „ITO” (Jewish Territorial Organisation) **vezére** s majd afrikai, majd Szaloniki környékén létesítő Zsidóország gondolatával kísérletezik az európai diplomáciában.

Mozgalma a világháború után elfoszlott, de sikertelensége mitsem von le Zangwill és híveinek bátorságából és Herzl szellemének hódoló lelkesedéséből.

Még egy érdekes körülményt kell megemlítenünk: A fiatal Zangwill **kitért**. Okait nem ismerjük. Talán még nem volt elég tudatos zsidó ekkor, vagy az izraelita **felekezeti állapotokkal szemben tüntetett**. Talán erős zsidó **nemzeti** érzése függetleníteni akarta magát **vallási hagyományoktól**. Tény, hogy a londoni zsidó szellemi elite, a **Maccebean-Club** elnöke volt, írásai inkább a zsidó, mint az angol irodalom keretébe tartoztak és **küzdött a zsidó államért**.

Meggondolandó körülmény azok számára, kik „**A kikeresztelkedettek**” egy kalap alá veszik és mindben gyáva szökevényt látnak. Honfitársai Disraeli, kit gyermekfővel kereszteltek meg, szintén zsidó nevet viselt és **önérzetes zsidóként viselkedett egész életében**. Max Nordau, az író és bölcseész, Herzl másik nagy cionista fegyvertársa

árja, evangélikus dán nőt vett feleségül és keresztény vallásban nevelkedett félvér lánya, **Maxa**, ma is lelkes cionista és Palesztinában él, festő és író. Német-keresztény nő volt a cionizmus első költőjének, **Hugo Zuckermann**nak felesége, ki követte férjét a cionista kongresszusokra, majd hősi halála után a halálba.

Még sok példát lehetne felhozni arra, hogy igazi, önérzetes, gerinces zsidóknak nincs szükségük árja-paragrafusra, mely visszalökte őket a zsidósághoz, de kényszer nélkül, belső erőtlől hajtva **szolidárisak** vele a megpróbáltatások között, még ha túl is vannak a nyitott ajtón, melyen megszökhetnének.

Radó Sámuel:

Disraeli és a zsidók

Radó Sámuel, a Magyar Távirati Iroda volt szerkesztője és kiadója 1857-ben született, tehát apáink és nagyapáink kortársa volt. Tanulmányszámba menő politikai cikkei „Politikai Olvasókönyv” címen 1907-ben jelentek meg összegyűjtve. Innen közöljük kivonatosan alábbi cikkét, mely azt mutatja, hogy éles meglátások és helyes diagnózis mellett is az asszimiláció korának szellemei képtelenek voltak zsidó kérdéseket, zsidó embereket tisztán látni. Radó számára a zsidó népi önérzet érthetetlen, legfeljebb — modern, pszichoanalitikus szóval élve — a fogatékossági érzés kompenzációja. Disraeli Zsidó Állam-gondolatai Radó számára fantazmagóriák, mert a legkitünőbb asszimiláns számára is a félszeg, nyomorult zsidó-sors öröktől való és örökreszló elrendeltetés. Az öntudatos cselekvő zsidó nacionalista ezzel szemben ismeri a megszabadító utat.

Egy polémia folyamán, melybe a szabadelvű Mommsen a reakcionárius Treitschkével keveredett a zsidó-kérdésről, a rómaiak nagy történetírója lelkes hévvel védte Ahasvér szerencsétlen utódait. Miután azonban a zsidók ellen megnyilatkozó igazságtalanságot élénken ostorozta volt, védenecseihez fordult őszinte szókimondással, így szólván:

— Viszont a zsidókban is van hiba, ők tartoznának egy lépést tenni a kereszténység felé. A kereszténység szó nem jelenti többé azt, amit a középkorban. De még mindig nem találtunk jobb kifejezést az európai nemzetek egyetemének megjelölésére, amelyben a zsidók századokon át izolált állást foglaltak el. Ha már most ebbe a közösségbe be akarnak olvadni, úgy ennek megvan az ára. Le kell mondaniuk egyéni sajátosságaikról, amelyeket az elszigeteltség fejlesztett ki. Felelelem szavamat és különösen azokhoz fordulok, akik nem vallásos meggyőződésből maradnak meg a zsinagóga kebelében.

A híres történetíró tehát radikális módszert ajánlott a zsidó-kérdés megoldására, t. i., hogy térjenek át tömegesen. Ez a javaslat, úgy látszik, nagyjában megfelel a zsidók felsőbb rétegeiben elterjedt eszméáramlatnak.

Még sohasem voltak olyan gyakoriak a konverziók, mint most és amit a máglya és a kámpad nem tudott elérni, azt az asszimiláció utáni vágy ugyyszólván játszva vitte véghez.

A kitérések annál sűrűbben fordulnak elő, minél nagyobb valamely országban a szabadelvűség és recepcionális hajlam.

Ez a mozgalom persze nem marad ellenhatás nélkül. Az ellentétet híven fejezi ki egy művelt zsidónak a nyilatkozata, aki azt

mondta: „Én tulajdonképpen meggyőződéseim ellenére maradok zsidó. Érzem, hogy az emberiség legmagasabb szempontjából és utódaim érdekében kötelességem volna hozzájárulni egy másképpen meg nem szüntethető ellentét elenyészteséhez azáltal, hogy felveszem a kereszténységet. De nem teszem. Mert meglehetősen kellemetlen ugyan zsidónak lenni, de borzasztó furcsán érezném magamat, mint kitért zsidó.”

Hogy ez a helyzet nem minden kényesség nélkül való, azt látjuk abból is, hogy a legkiválóbb konvertita sem tudott megküzdeni a szituáció nehézségeivel. Heine mindenféle, többé-kevésbé izléses sólet-élcekkal leplezte zavarát. Börne nem fojthatott el némi keserűséget ama fatális körülmények felett, amelyek őt erre az egyéniségéhez nem illő lépésre kényszerítették. Sok jeles neofita tapintatosan átsiklik származásának sötét pontján, mintha börtönben töltött évek lettek volna, viszont mások azáltal iparkodnak eredetüket alaposan elfelejteni, hogy tüzes antiszemitákká lesznek.

Páratlanul áll a maga nemében Disraeli, a híres angol államférfi felfogása zsidó eredetéről és a zsidóságról általában. Viktória királynő első minisztere tizenkét éves korában keresztelkedett ki. Családja, még mielőtt formálisan kitért volna, már régen elszakadt a zsinagógától és annak hagyományaitól. Disraeli atyja annak idején mint irodalmi ember szép hirnévnek örvendett, tekintélyes vagyona is volt és a londoni íróvilágban szellemi jelentőségét messze meghaladó társadalmi szerepet vitt. Fia nem nőtt fel zsidó légkörben és amit a zsidóságról tudott, azt inkább a regényeihez való előtanulmányok által sajátította el, amelyeknek majdnem mindegyikében szerepel valamely ábrándos zsidó hős. Meglepő tehát mindenképpen Disraeli rajongása a zsidóságért, kihívó dicsekvése, hogy a „kiválasztott nép” leszármazottja. Regényeiben minduntalan előhozakodik a zsidók történeti hivatásával és dicső multjával, mely több vértanút mutat fel, mint az összes európai nemzetek martírológiája.

„Tankred” című regényében lord Montecute egy zsidó házba hivatalos a sátorosünnepre és ott a rokonszenves csodálat hangján szól arról a szívós konzervativizmusról, hogy a whitechapeli nyomorult zsidó proletár ugyanoly módon ünnepli az őszi örömnapiakat, mint ahogy az Kánaán szántóvető parasztnépének megfelelt. De valóban tragikómikus, hogy a szegény héber házaló most kikunyorálja az engedelmet, hogy a sötét udvar egyik zugában sátozt emelhesen és a zimankós októberi napokban hálát ad Jehovának, hogy szériuit a zsíros föld dús termékeivel megáldotta. Csodálatos és dicső megátalkodottság, melyet a vallásos fegyelem tudott ezekbe a nyomorult analfabétákba belenevelni!

Disraeli szerint a zsidó a spirituálizmus legkiválóbb bajnoka. Hogyan lehetett volna különben e nép a monotheizmus előharcosa, amelyet a bálványimádók tömegével szemben diadalra vitt.

Disraeli nem is éri be azzal, hogy a zsidóságot tolerálják, ő hódoló tiszteletet követel a kereszténység ősvallása iránt, mely átvette Mózes népétől a tízparancsolatot, a zsoltárokat, a hetedik nap megszentelését, az Úr vacsoráját. Zsidóság és kereszténység — ezt még az alsóházban is egy ízben hosszasan fejtegette — előtte teljesen azonos. Nem igaz, mondá egy helyütt, hogy a zsidók visszaautasították Jézus tanát. Csak a jeruzsálemi mobot izgatták fel a merész ujító ellen és ez vitte őt egy átkos pillanatban halálra. De a mob örökké egy-

forma Jeruzsálemben, Rómában, Londonban és a csőcselék tévelygése nem tudható be a nemzetnek. A zsidóságból kerültek ki a legodaadóbb hívek, a legelkeesebb apostolok, a tarsusi szőnyegszövő meghódította Ázsiát, a galilei Petrus átvitte Rómába a jeruzsálemi templom minden dicsőségét és nimbuszát.

Jellemző Tankrédben egy Jeruzsálemben folyó párbeszéd a fiatal lord Montacute és a syriai Rothschild leánya, Besso Éva között.

— Ön azok közé a frankok közé tartozik, akik egy zsidó aszszonyt imádnak, vagy azok közé, akik képének felállítását nem tűrik? — kérdezi Éva.

— Én végtelenül tisztetem Jézus anyját, de nem imádom — volt a válasz.

— Tulajdonképpen nekem Jézus tanát kellene követnem... Mert hisz ő zsidó volt és mint fajombeli emberrel rokonszenveznem kellene vele. Jézus a legnemesebb zsidó vérből származott, királyi herceg volt. Dávid fenséges házának tagja.

— Hát akkor ön miért nem keresztény? — kérde a lord.

— Ez nagyon egyszerű — felelte Éva. — Melyik hitet valljam? Jeruzsálemben sok a keresztény egyház, a latin, a görög, a maronita, a kopt, az örmény, a protestáns. Ön megfogja érteni, mylord, hogy miért maradok a zsidó egyház kebelében, mely régibb mind ezeknél, amelyben Jézus született és melyben meg is halt.

Ilyen hangon folyik a teológiai enyelgés. A túltengő zsidó fajgőgöt is megszólaltatja Disraeli és egyik regényhőse így kiált fel: Isten, mikor még leereszkedett a halandókhoz, egyedül csak szemita emberrel állt szóba. Nevetem — mondá más helyütt — a normán kalózok és utonállók ivadékainak büszkeségét, akik nagynehezen ötszáz évre tudják visszavezetni leszármazásukat. Őseim a Pyramisok építését látták, tanui voltak Róma alapításának és túléltek rombadőlését és évezredekkel ezelőtt elmélyedtek az emberi lét legmagasabb problémáiba, midőn a kelta barbárok még az erdőkben barangoltak és makkal táplálkoztak.

Hogy egy örült ambíciótól hevített ember, aki izzó vággyal fáradhatatlanul hajhássza a fényes karriért, éppen a zsidók glorifikációjára adja magát, az igazán meglepő. Stréberségből bizonyára nem tette Disraeli. Elégszer tapasztalhatta, hogy zsidó származása nem éppen ajánlólevél a közpályán. De ezzel a megváltozhatatlan ténnyel a maga módja szerint számolt le. Sokat foglalkozhatott a meggyalázó szemrehányás jogosultságának kérdésével. Amit a gondolatok mélyéből kibányászott, az fejébe kergette vérét, fellázította igazságszeretetét. Disraeli családja a zsidóság elitjéhez tartozott, ő sephardi volt, azok közül a boldogabb zsidók közül való, akik már a XIII. században Spanyolországban mint miniszterek, tudósok, bankárok szerepeltek. A Disraelik rokonságot tudtak kimutatni a spanyol grandokkal, a nagynevű Lara-családdal. Benjamin ősei közt a családi tradíció egy nagy inkvizitort és granadai érseket említ, aki állítólag akkor is titokban a zsidó valláshoz szíttott. Családom régibb, mint a Gavendisheké és a Bedfordoké, büszkélkedett egyszer a fiatal Disraeli egy kortesbeszédben.

Ez a kemény matter of fact man egy pillanatig sem érezte, hogy zsidó gőgje, miután ezzel csakugyan nem imponált senkinek, százszorta kómikusabb a rongyos hidalgó kérkedésénél. Természetesen a parlamentben hévvel síkraszállt a zsidók emancipációja és passzív

választói képessége mellett, semmiféle aggodalmaskodás nem vehette rá, hogy ilyen kérdések napirendrehozatalánál tapintatosan hallgasson. Mint a toryk vezére, a pártelvek szerint védte az emancipációt, mondván: „A zsidó nagyon vallásos, vagyongyűjtő, családalapító, minden arisztokráciát végtelenül tisztelő faj. E szerint a konzervativoknak sok okuk van, hogy az izraelitákat vegyék fel az alkotmány sáncaiba és megakadályozzák, hogy a radikálizmus karjaiba vessék magukat. Ez vallásuk szellemével ellentétben áll és ha erre vetemednek, csak azért teszik, mert a fennálló jogrend mostohán bánik velük.”

Már most visszatérve Mommsennek elől idézett nyilatkozatára, abban a kijelentésben benfoglaltatik az is, hogy a zsidóknak le kell mondaniuk arról a reményről, hogy egykor a műveltség haladásával el fog érkezni rájuk nézve a társadalmi emancipáció, vagyis nemcsak a tolerancia, hanem az igazi vérbeli atyafias egyenlőség korszaka. Tolerancia! Lehet-e bántóbb érzés, mint ha valakit éppen csak megtűrnék. De maga ez a messiási idő nem fog eljönni soha!

Mert megszűnhet az ellenszenv Krisztus üldözése miatt, a vallási ellentét is végét járja, de a zsidó sajátosságoktól, egyéni jellegtől való idegenkedés fenn fog maradni örökké. Ez minden társadalmi mellőzésnek szilárd és megdönthetetlen alapja. Ez az ellenszenv csak az utolsó asszimilált zsidóval fog eltűnni a föld színéről.

De egy egyéniségét mesterségesen kidomborított faj, melynek nyomai a történelem minden lapján megtalálhatók, melynek az évezredek úgyszólván karakter indelibilis-t kölcsönöztek, egy ily faj beolvasztása nem olyan könnyű munka még akkor sem, ha minden egyes egyénben megvan a hajlandóság, hogy Mommsen jóakaró tanácsát megfogadja.

Disraeli teljesen elszakadt a zsidóságtól, ő britt volt minden ízében és eként a brit nemzeti eszmének olyan kiváló képviselője szerepelt, hogy személye még halála után is a Primrose league-ben politikai kultusz tárgya volt. — A zsidósághoz való viszonyát úgy kezelte, mint értelmes reminiscenciát, amelyet egy homme de coeur semmiféle érdeknek sem hajlandó feláldozni. Disraeli annyira britnek érezte magát, olyan tökéletesen felszívta magába az angol érzést, gondolkozásmódot, hogy nem szorult rá, angol mivoltát bizonyítani azzal, hogy zsidó származását eltagadja. Sőt megengedhette magának azt a luxust, hogy bizarr módon kérkedjék vele. Bismarck a berlini kongresszus alatt, valahányszor az angol főminiszter az oroszokat alaposan sarokba szorította, a csendes elragadtatás hangján mondá:

— Ja, der alte Jude, das ist der Mann!

Bármennyire teljes volt az asszimilációban Beaconsfield, mégis a vén zsidó maradt. Az asszimiláció nehéz dolog és egy első generációban még sohasem teljes az eredmény. Épp ezért oly felesleges érdekes, milyen eszmemenet kíséretében folyt le ez a processzus ilyen kiváló fajpéldánynál, mint Disraeli. Érdemes a nagy államférfiu életét erről a nem politikai oldalról tanulmányozni, mivel konkrét szemléltet egy nemzeti és társadalmi tekintetben fontos átalakulást, amelynek tárgyilagos megítélése azonban annál nehezebb, mert épp az utolsó évtizedekben vet legnagyobb hullámokat e processzus vajdása.

Csodarabbi

Még néhány évtizeddel azelőtt, ha hívó szembekerült lelkipásztorával, mély tisztelettel meghajolt előtte, sőt még megcsókoltá kezét is.

Azóta nagyot fordult a világ!

A háború iszonyatosságai és az utána következő még borzalmasabb gazdasági harc, nemcsak fizikailag, de lelkileg is átformálta az embert.

Vallásos meggyőződése megingott. Elvesztette hitét. Tekintélytisztelete a fagypontra alá süllyedt.

Isten szolgáit a legszivesebben elkerüli, s ha ez nem sikerül, valahogyan kényszeredetten megbillenti kalapját.

A század elején legfeljebb járási székhelyen volt ügyvéd és orvos. Ezzel szemben minden valamirevaló kis községnek is volt rabbi.

Ezek a rabbik még valóban Isten szolgálói voltak.

Tanultak és tanítottak. Példás életmódot folytattak, betegeket, elesetteket gyámolítottak, felkarolták az árvákat, vigasztalták az özvegyeket és a mindent átfogó talmudi tudásukkal tanácsot adtak.

Egyszerűen az ilyen szentéletű rabbi a gyülekezet valóságos atyja volt.

Még a nemzsidók is előszeretettel hozzáfordultak ügyes-bajos dolgaikkal, mert hiszen kilométereket kellett talpalni, amíg szegény ember gyalogszerrel ügyvéd vagy orvoshoz kerülhetett és legfőképpen azért is, mert a rabbi minden ellenszolgáltatás nélkül bárkinek is rendelkezésére állt.

Az önzetlenül adott jótanácsok, a vitás ügyekben hozott bölcs ítéletek híre messzire terjedt el, akárcsak ma a jó orvos vagy ügyes ügyvéd neve.

Igy született meg a nép ajkán a bölcs, későbbben a csodatevő, majd a csodarabbi elnevezés.

Az akkori szentéletű rabbik hiába tiltakoztak a reájuk ruházott címzés ellen.

A mai embertípus azonban már nem hisz csodákban s egyenesen lemosolyogja a rabbikat és nem bízik tudásuk erejében.

Helytelenül.

Kevesen tudják, hogy napjainkban a tudománnyá felavatott pszichoanalitikának ósatyja, — a rabbi.

Ennek igazolásául elmondok egy valóban megtörtént esetet.

Egy, a vasutól és az országúttól félreeső falun gazdálkodó földbirtokosnak volt egy gyönyörű leánya.

Mirjam 15 éves volt, ábrándos sötétkékszemekkel, angyali arcát fekete hajkoszorú fonta át háromszorosan.

Az apa féltette leányát a városi erkölctől s ezért levélben fordult egyik híres jesivához, amely kérésére a legtehetségesebb növendékét küldte ki nevelőül.

Mojse kitűnően felelt meg a várakozásnak.

Mirjám 17 éves lett.

Ekkor a földbirtokos két évi tanítás után felmondott a nevelőnek.

Búcsúzáskor azonban kétségbeesetten állapította meg az apa, hogy a fiatalok komolyan megszerették egymást és most már annál

jobban ragaszkodott a szép szál emberré fejlődött bócher távozásához.

A bócher Smülehez, a kis gyülekezet sacmacához fordult és megkérte, hogy kérje meg számára Mirjám kezét.

Smüle elutasító válasszal tért vissza.

Mojse fájdalomban a székre roskadt.

— Nem tudok Mirjám nélkül élni — jajveszékelt Mojse. — Ha nem lehet a feleségem, öngyilkos leszek . . .

Smüle, aki eddig a legnagyobb jóindulattal járt el az ügyben, most megtagadta további szolgálatát.

— Zsidó embernek meg kell nyugodnia Isten akaratában! — és emelt hangon folytatta Smüle — aki muló érzelmekért elveti a jó Istentől kapott legértékesebb ajándékot, az nem érdemes jámbor-életű ember leányának kezére . . .

A földbirtokos parádés szobájában éppen befejezték a minchah-imát, amikor hírül hozták, hogy Mojse öngyilkosságot követett el. Meghalt.

Smüle álmatlanul töltötte az éjszakát.

Lelkiismereti furdalások gyötörték.

Másnap reggel, miközben az öngyilkos tetemét mosta, erőt vett rajta az önvád és úgy rémlett előtte, mintha a halott megszólalt volna és őt tenné felelőssé ifjú életéért.

A szerencsétlen hirtelen felugrott és futásnak eredt.

— Mojse meg akar ölni! — kiáltotta eszelősen végig a falun.

Megháborodott.

A többgyermekes jóra való apát nagyon sajnálták a falubeliek és összegyűjtött pénzen küldték egyik elmeorvosintézetből a másikba. Hiába.

A megye székhelyére híres rabbi érkezett.

A földbirtokos azonnal befogatott és elvitte Smülét a nagy tudós rabbi elé.

— Mi a panaszkod Smüle? — kérdezte a rabbi.

— Mojse meg akar ölni! . . . — felelte félénken — Mojse nem hagy békében . . .

— Smüle — szólt szeliden a rabbi — figyelj rám! . . . Most itt van nálam éppen Mojse . . .

A nagybeteg zavaros szemével ijedten kereste a kijáratot, hogy menekülhessen . . .

A földbirtokos azonban feltartóztatta.

— Ne félj, Smüle! — szólt jóságosan a rabbi — én megvédlek . . . — és kemény hangon folytatta a rabbi — Idehallgas, Mojse! . . . Megparancsolom neked, hogy tovább ne üldözzed Smülét! . . . Ha nem hagyod békében ezt a derék és becsületes embert, aki soha sem vétett ellened, énvelem gyűlik meg a bajod! . . . Megértetted?! . . .

A rabbi most Smüle felé fordult.

— Hallottad Smüle?! . . . Mojse megígérte nekem, hogy soha sem fog téged többé üldözni . . .

A beteg arcán, hosszú évek után halvány mosoly jelent meg.

— Mojse nem fog többé bántani? — kérdezte megnyugtatóan — Mojse megbocsájtott? . . .

— Igen, Mojse megbocsájtott — szólt meggyőződéses hangon a rabbi — Soha többé nem fog téged bántani . . .

— Soha?! . . . — rebegte megnyugodva a sacmac és nagy cseppekben peregtek le arcáról a könnyek . . .

A nagybeteg hálatelten csókolta meg a rabbi kezét és gyógyultan távozott . . .

A tudós rabbik már évszázadokkal azelőtt ismerték a psychoanalitikai gyógyítás áldásos módszerét.

Ma.

Weisz Arnold dr.:

Antiszemita fegyverek

A háború utáni idők zsidóellenes hangulatát régi bevált módszerekkel tartják ébren az antiszemita irány buzgó vezérei. A szellemi vezetők gondoskodnak arról, hogy minden lehető eszközzel, különösen mennél több sajtótermékkel mérgezzék a lelkeket.

Meg kell azonban állapítani, hogy az antiszemiták fegyvertára egyáltalán nem gyarapodott. A harcmodor is ugyanaz maradt. Legfeljebb a tömegbe dobott jelszók változtak meg, akár a szeszélyes divat.

A hazugságok, rágalmak, durvaságok, hamisítások és ferdítések teljesen azonosak azokkal, amelyeket már 2000 évvel ezelőtt is felhasználtak a zsidóság ellen az ókor antiszemita apostolai.

Milyen **szellemi szegénységre vall**, hogy az antiszemiták annyi ezer és ezer év leforgása alatt sem tudtak **újabb** harci eszközt produkálni! . . .

Ugyanez a maradiság mutatkozik a hívők táborában is, amely meggyőződése ellenére vakon követi a „**vezéreket**”, sőt igen gyakran saját érdekeinek veszélyeztetésével egyengeti azok útjait a könnyű érvényesülés felé.

Az antiszemitizmus már az ókorban elég erős volt. Különösen a Makkabeusok győzelmes harcai után kezdtek az antiszemiták erősebben mozgolódni és az irodalomba csempészték be a zsidók elleni gyűlöletet.

Eleinte csak szórványosan jelentek meg zsidóellenes könyvek kevésbé ismert, fajsúlytalan görög íróktól. Később — talán a „**könyvsiker**en” felbuzdulva — már igen népszerű és szélesebb rétegekben olvasott komoly írók is antiszemita uszításokkal „**ékesítették**” könyveik tartalmát.

Egy-két jelentéktelen kísérlettől eltekintve, a zsidók részéről nem történt, hogy a róluk terjesztett rágalmakat és valótlanságokat megcáfolják. Az uszítók ellenállás híján szabadon garázdálkodhattak s így könnyű szerrel erősítették a „**meggyőződéses**” antiszemiták táborát.

Cicero két kortársa: **Poseidonios**, stoikus bölcselkedő (aki a syriai Apameából származva a zsidókat közlőről ismerte) és **Apollonius**, rhétor, műveiben nagyon elítélően írnak a zsidóságról. Különösen az utóbbi a legképtelenebb hazugságokat vonultatja fel a zsidóság ellen.

Ezek a munkák nagyrészt elkallódtak és csak egyes kisebb részek maradtak fenn.

Ugyanígy tudunk az alexandriai **Lysimachos**-ról is, aki a zsidók elleni összes rágalmakat és fordításokat a zsidók őskorától kezdve gyűjtötte össze „**csokorba**” az antiszemiták „**gyönyörködtetésére**”.

Leghevesebben és legarcátlanabban a görög Apion a „Népek története” című könyvében támadja a zsidóságot. Zsidófaló könyve elveszett és csak **Josefus Flavius** védőiratából lehet következtetni annak szennyes tartalmára és alantas rágalmaira. Ez a könyv igen népszerű volt a görögök körében és sokban hozzájárult a görög és zsidó viszony elmérgesítéséhez. A konkolyhíntőnek sikerült is az egyiptomi görögök megbántott érzékenységét teljes erővel a zsidóság ellen irányítania.

Nem lesz érdektelen, ha az ókorból származó legelterjedtebb rágalmakból néhányat elmondunk:

Midőn **Antiochus** király, a Templomba való bejutást kikényszerítette, abban egy dúsan megrakott asztal előtt, megkötözött embert talált, aki elpanaszolta, hogy azért hizlalják őt a zsidók, hogy majd megfelelő időben megölhessék és áldozatul mutathassák be a zsidó-Istennek. A megkötözött „áldozat” kétségbeesetten rimáncodott, hogy a király mentse meg veszélyeztetett életét.

Ez a szörny-mese százféle változatban és különböző árnyalati változtatásokkal szerepel a későbbi antiszemita írásokban és amely-lyel — sajnos még ma is találkozunk a modernebbül kieszelt vérvád-mesékben.

Ugyancsak **Antiochus** állapította meg, hogy a zsidók Szentélyükben szinaranyból készült számárfejet imádnak. Szomorúan érdekes, hogy azt a lehetetlen megállapítást komoly tudósok elhitték és azt írásaikban is terjesztették.

Már ebben az időben is azzal vádolták a zsidóságot, hogy gőgös faj és önteltségében lebecsüli a világ összes többi népét és csak azért ragaszkodik furcsa törvényeihez, a rituálékhoz és a circum-cisióhoz, hogy elkülönülten élhessen. Már akkor is azt terjesztették, hogy a zsidóság világrajomra törekszik és annak a célnak eléréseért nem riad vissza semminemű eszköztől sem. A jelszavak is ugyanazok voltak, mint ma: a zsidó csak a fajtabeliét szereti, de törvényei szerint megölheti az idegent, a zsíros pozíciókat lefoglalták a maguk számára, csalással és uzsorával foglalkoznak, jómódban élnek és gazdagok stb., stb.

Mindezekből tehát megállapítható, hogy a népek az egymással folytatott küzdelmekben használt fegyvernemek az ókortól a mai napig teljesen megváltoztak. A faltörőköst a tank váltotta fel, az íjból gyorstüzelő gépfegyver lett. Csak az antiszemiták fegyverneme nem avult el, — sajnos azonban még mindig hatásosak! . . .

Braun Gyula

משך mészárszéke

Andrássy - ut 58.

(Csengery utca sarok)

Állandóan elsőrendű friss
husok legolcsóbb napi áron

**Figyelmes és előzékeny
kiszolgálás!**

Hotel Kripjak

Kerzmarok

Ujonnán átalakítva.

Kényelmes!

Tiszta!

Olcsó!

Ladislav **Grosz**, bérló

Ábrahám ifjúsága

A lapostetejű házak tömegéből szinte égis meredt fel El-lil isten négyszegletes temploma, az egymás tetejére rakott egyre kisebb kockából álló torony. A hajnali köd már felszállt a városról, de a templom tetején még felhő ült, mintha belenyulnék az égbe. A kelő nap sugarai bearanyozták az ég alját és a torony egyik párkányán kalapácsok kezdték döngetni a felfüggesztett bronzlapokat. Zengve-bongva szállt a jeladás az alacsony háztenger felett, hogy itt a reggeli órváltás ideje. A város kapuit kinyitották. Kosarakkal, kancsók-kal fejükön áramlott be rajtuk a falusi nép a káldeusok Ur városába, utcahosszat kínálgatva zöldségét, borát, olaját. Méltóságos himbálódzással vonultak be a tevekaravánok, ládákkal rakodva, tarka szőnyegekkel letakarva. A piactéren az árusok kirakták portékáikat. Égetett agyagedények, bronzékszerek, fegyverek, csontnyilak, biborfestékes amforák, faeszközök halmazai közt rikácsoltak a kereskedők.

A helybeli iparosok és a nagy folyók közti szumir-akkád városok kalmárainak nagy vásárhelye volt Ur városa. Csupasz, csontos arcuk volt a szumiroknak, hegyes, vastag sapkát viseltek.

A babiloni semiták szakállukról és lengő, tarka fejkendőikről voltak felismerhetők. Köztük elvegyültek a szfinx-fejű egyiptomiak és a sivatagon túlról, északról érkezett tarka-barka barbár karaván-kereskedők.

Ábrahám is már talpon volt. Kivezette apja istállójából a szamarat, kántárt tett a fejére és derekára kétoldalt kosarakat függesztett. Aztán óvatosan kihozta a műhelyből a legujabb bálvány-isteneiket. Vigyázni kellett, hogy a szállításnál le ne kopják róluk a tegnapi felkent tarka festék. Három Merumat, két Nachon, három Barizat, egy Zucheus és egy El-lil, összesen tíz darab isten! . . . Ábrahám sűrőgve készülődött az útra és már előre örült, milyen szép üzletet fog csapni a jól sikerült istenekkel. Hiszen apja, Terach a legügyesebb istenkészítő Ur rengeteg városában.

Megfogta a szamar kántárát és elindult vele a piactérre. Lökődösve, veszekedve, néha botjával csapkodva tört utat a zsivajgó, nehéz szagú sokaságban. Jól megtermett kamasz volt, eleven szemmel nézett jobbra-balra. Időnként hátrapillantott, hogy nem lopják-e az isteneket.

„Furcsa — gondolta magában —, hogy ezek az istenek nem tudnak magukra vigyázni, hogy el ne lopják őket.”

Ez a gondolat nem hagyta nyugodni a mialatt áthaladt a Gurfolyó cölöphidján, elhatározta, hogy mielőtt a vásártérre menne, leül valahol pihenni és közben gondolkodni fog az istenek természetéről.

Letért az útról s egy keskeny síkátorban haladt tovább, mely kerülővel ugyan, de nyugodtabban vezetett a főtérre. A síkátor egy másik utcába nyílt és a sarkon karavánzállás volt. Hajcsárok éppen tevéket vezettek elő és a csapszékből jöttek ki a karaván urai.

„Békesség veletek, chéti emberek!” kiáltott rájuk Ábrahám.” Honnan jöttök, hová mentek?” Viseletük mutatta ugyanis, hogy chittiták.

„Veled is békesség,” felelték amazok. „A sziriai Fandanából jövünk és Egyiptom országába tartunk.”

Megálltak beszélgetni. Hajdani emberek voltak, keleti emberek,

sosem volt sietős a dolguk — és beszélgetni gyönyörűség!

„Mi járatban vagytok, chétiek?”

„Bronzmivű ékszereket, edényeket és fegyvereket vásroltunk, tirusi biborfesték ellenében. Mielőtt hazatérnénk, még nilusi papírust akarunk venni Egyiptomban.”

Míg így beszélgettek, az egyik teve rakoncátlankodni kezdett. Addig rángatta fejét, dobogott a lábával, míg hajcsárja elunta a dolgot és hegyes pálcájával ráütött a farára. A fiatal teve haragosan nagyot ordított.

Több se kellett Ábrahám szamarának! Ijedtében nagyot ugrott, kitépte fékét és rémültében nekirohant a falnak. Még jó, hogy össze nem zúzta a fejét. Csak térdrebukott és a fülén lehorzsolódott a szőr. Ábrahám ijedten szaladt utána, de a baj már megtörtént. A szamár oldalára csatolt kosarakból mind kiestek az istenek. Hat kőisten darabokra tört azon nyomban csak a fából és ércből készült isteneknek nem történt baja.

Elbusult Ábrahám, hogyan térjen most vissza apjához. De a chittita kalmárok már is körülvették. Érdeklődve nézték a megmaradt isteneket, egymás kezéből kapkodták és elismerő megjegyzéseket váltottak.

„Ó, te ostoba,” szidták Ábrahámot, „miért nem mondtad, hogy istenek vannak nálad. Megvettük volna valamennyit.”

„A ti tevétek volt ostoba,” találta fel magát nyomban Ábrahám. „Ha nem ordít, akkor szamaram nem bokrosodik meg és az istenek nem törtek volna össze.”

„Mi ez te és miközöttünk,” szólott az egyik kalmár engesztelőleg. Már is földre terített egy szőnyeget s a fal mellett mind letelepedtek, középre rakva a megmaradt négy bálványt. A kalmárok nem akartak a kár miatt bíró elé menni. Jó kedvük volt és épen indulóban voltak. Meg hát az istenek valóban szépek voltak. Hamarosan megaludtak. Levágták a vételárat egy aranyrudból, néhány rézrudacsát is tettek mellé s Ábrahám mindezt lemérte saját mérlegén. Hát ez sikerült. A piacon tiz istenért se kapott volna többet ...

Hazafelé menet ismét áthaladt a Gur folyó hidján. A szamár kosarából elővette az eltört isteneket és belehajította a vízbe. Csobbanva tűntek el és csakhamar a víz gyűrűi is eloszlottak. Misem mutatna, hogy oda istenek hullottak. Ezen ismét elgondolkozott Ábrahám ...

Midőn beszámolt atyjának a délelőtti eseményeiről és átadta a pénzt, Terach felette örvendezett és szólott: „Megáldottak az én isteneim, hogy ilyen szerencsével jártál!”

Válaszolta erre Ábrahám: „Hogyan áldhattak meg engem az olyan istenek, akik a teve ordítására, szamár ugrálására eltörtek? Istenek-e, kiket a folyóba dobtam, ott elsüllyedtek és nem tudtak kijönni, noha most nyáron alacsony a Gur vize? Inkább te vagy az ő istenük, aki kezded munkájával alkotod őket.”

Atyja leszidta a szemtelen beszédért, aztán meghagyta, hogy vegyeze szolgálatát a templomban. Mert Terachnak és fivérének, Hárának, ki együtt dolgozott vele, házukban saját kis templomuk volt. Telve volt saját készítményű istenekkel és a hivek szorgalmasan jártak oda áldozatot bemutatni. Ki-ki megtalálhatta benne saját kedves istenét.

Ábrahám tehát bement a templomba, hogy megtisztogassa az istenek arcát, mert túlbuzgó hivek odakenik az áldozati eledelt. Nagy

megdöbbenéssel vette azonban észre, hogy a Merumat kőisten Nachon bronzisten lába előtt hever. Az a gyermektelen asszony, aki az imént sietve távozott, bizonyára olyan hevesen kapaszkodott a lábába, hogy ledőlt. Ábrahám megpróbálta felállítani, de nem bírt vele boldogulni egyedül. Mialatt nagybátyja, az öreg Hárán bejött és dörögve öntötte össze az ádozati eledeleket, hogy kivigye az állatoknak, Ábrahám elfutott apjáért és segítségül hívta. Most ketten fogtak munkához. Fejénél fogva emelték fel Merumatot, de a fej letört és a visszazuhanó test széthullott.

Terach csóválta a fejét a káron. Majd így szólt fiához: Eredj, hozz szerszámot!

Ábrahám elhozta a szerszámokat, mire Terach egy kőoszlopból nyomban másik Merumatot faragott, de fej nélkül és a régi fejet az új szobor nyakára illesztette. Aztán elégedetten nézegette művét.

Ábrahám ismét gúnyos megjegyzést akart tenni, de félve apjától, inkább magába nyelte.

Szólott most hozzá atyja, Terrach: „Ábrahám!”

Felelte ő: „Itt vagyok.”

Mondotta atyja: „Mielőtt hazajöttél, faisteneket készítettem. Eredj, szedd össze a forgácsot és főzzél nekem ebédet.”

Ábrahám így is cselekedett. A forgácsok között talált egy kis faistent. Homlokán írás volt: Barizat isten.

Tüzet rakott Ábrahám, fölébe akasztotta a kondért s mellé állította a kis istent, mondván: „No, te szemétdombon talált, híres isten, vigyázz a tüzre, hogy el ne aludjék!” Így szólt és nevetve bement a házba.

Eközben szél támadt és a napot elhomályosították a gyülekező fellegek. Mire Ábrahám visszatért a tüzhöz, látja, hogy Barizat felborult és talpát nyaldossá a lángok. De Ábrahám csak nevetett és hagyta, hogy egészen elhamvadjon. Azután betálalta az ebédet atyjának, ki jóízűen evett, tejet és bort ivott, majd jókedvre derülve, áldotta istenét, Merumatot.

Mondotta azonban Ábrahám: „Ne Merumatot dicsérd, hanem Barizatot, mert annyira vigyázott, hogy ebéded alatt a tűz ki ne aludjék, hogy maga is belerugott.”

Terach kérdésére, elmondotta, hogyan és miképen történt.

De atyja nem értette meg a tréfát és így szólt: „Még ma másik Barizatot csinálók, hogy holnap megfőzze ebédemet. Barizat nagyhatalmú!”

Gondolta most magában Ábrahám: „Méltó, hogy az ember rossz szat szenvedjen az igazságért; kimondom tehát atyámnak gondolataimat.” És fenhangon így beszélt:

„Terach atyám! Vajjon nem vagyunk-e mindnyájan oktalanok, hogy fából, kőből és ércből készült isteneket imádunk. A kő eltörik, az érc megolvad és Barizat faisten is, nemde, az imént hamvadt el. Azt mondod, másikat csinálsz. De az teljesen semmivé lett. Az a másik, amit kezded alkot, szintén ép olyan fadarab lesz, melyen erőt vehet a tűz. Vajjon, nem-e inkább isten a tűz? De nem, mert ezt eloltja a víz. A vizet sem mondom azonban istennek, mert beissza a föld. A földet pedig megművelik az emberek és kiszikkasztja a nap. Talán a nap az isten és a csillagok? Lehet, de én úgy gondolom: Kell lenni valami felsőbb Lénynek, ki elrendelte mindezek létezését és útját kiszabta.”

Míg így beszélt, a szél mind erősebb lett, a napot fekete felhők takarták el. Mind közelebb dördült meg az ég, villámok villantak át az égen és kövér csöppekben hullni kezdett az eső.

Terach komoran hallgatta fia beszédét. Homlokán lilára dagadtak az erek és Ábrahám tudta, hogy apja most kegyetlenül el fogja verni. Feltekintve azonban Terach, megpillantotta bátyjának, Háránnak gúnyosan mosolygó arcát. Fogatlan szája kárörvendően mozgott, úgy örült a családi jelenetnek.

Terach erőt vett haragján. „Milyen ez a mai fiatalság! Mindig új dolgokon jár az esze és nem tiszteli atyáit,” csak ennyit dörmögött.

Erre Ábrahám felemelte hangját és szólt: „Nem birom tovább ezt a bizonytalanságot, atyám! Engedj világgá, hogy megkeressem az igaz istent.”

Terach fel-alá járt a szobában. Aztán agyagtáblát vett elő és íróvesszőjével jeleket karcolt belé. Átnyujtotta fiának: „Eredj békével! Pásztoraim adják ki részedet nyájaimból.”

Ábrahám leborult atyja elé és megcsókolta lábait. Aztán felvette felsőköntösét, fölővezte ruháját, botot vett kezébe és köpenyeget borítván fejére. Elindult, ki a szakadó záporosőben.

Alig haladt azonban kicsinykét, iszonyatos villám vakította el és az ég megharsant fölötte.

Káprázó szemét kinyitva, látta, hogy a villám elemésztette atyja házát, templomát mind a benne levőkkel együtt.

És Ábrahám mellét verve kiáltotta fel: „Ime, a mennyek és földek láthatatlan egy igaz Istene! Legyen áldott a neve!”

És elindult világgá, hogy megkeresse Istent . . .

Földes Lenke

Hittler a közelmúltban azt a kijelentést tette, hogy a legbutább népfaj a világon a zsidó.

A lap szűkreszabott kerete nem engedi meg, hogy a kulturtörténelem nagy zsidó alkotóit felemlítsem. Szükségtelen is az. Hiszen még a ma élő kimagasló zsidó egyéniségek is elegendők ahhoz, hogy ezt a szinte mulatságos megállapítást megcáfolják.

És ha ezúttal még is számot adunk egy ugyancsak világviszonylatban elismert zsidó alkotóról, ezt nem **Hittler** kijelentésének megcáfolását célozza, mint inkább a lap olvasói előtt való ismertetését jelenti.

Némi aktualitása is van ennek.

Földes Lenke pár hete érkezett vissza Párisból, ahol a „Zak” galleriában gyűjteményes szoborkiállítást rendezett.

Legutóbbi kiállítását is Páris elit-írói méltatták, műveiből a legelőkelőbb műgyűjtők vásároltak.

Pár éve a francia állam megvásárolta „Anyaság” című szobrát, azóta a **Luxemburg-Museum** díszé.

„Miért buták a zsidók?” — erre a kérdésre talán **Földes Lenke** sem tudna választ adni **Hitlernek**.

Talán nem is fontos, hogy ő beszéljen erről. Hiszen ott vannak a művei, azok mindennél ékeesebb választ adnak erre.

Az is lehet, hogy Hitlerr ezekre is a vállát vonogatja: „ezektől ugyan még lehet buta a zsidó.”

Nos, ha mindez még nem elég, talán nem lesz érdektelen itt le-
rögzíteni, mit mondott, írt **Antoine Bourdelle** Földes Lenke művésze-
téről 1929. februárjában, ami azóta az egész világ sajtóját bejárta:

„Ez a művész nő figuráit, fejeket, kis szobrokat, csoportokat
egyenesen a fába, vagy az úgynevezett zsírkőbe faragja, mely csak
házájában található.

Ezek a vésővel faragott rögtönzések, régi román vagy gótikus
házaink primitív gerendáira emlékeztetnek. Földes Lenkének archi-
tektónikus érzéke igen különös módon alkalmazkodik és keveredik a
lények és dolgok roppant éles megfigyelésével.

Ouvre-je egy egész kis emberiség értékes primitivitást rejt ma-
gában. Művészi látását nehéz meghatározni, — holott nyílt ez a látás,
de két ellentétes ellemből tevődik össze. **Művészete tömbös lendület.**
Olyan az egész, mint a struktúra szellemétől áthatott izgalom.

Ez a kőbe öltözött szeretet.

A mű matematikai szívből látszik megszületni, melynek izzó veré-
sét azonban számok fegyelme szabadon engedi.

A gondolatnak ez a **pásztori ősművészete** lihegő raison.

Kisméretű szobrászata egy filozófiai síkjára emelkedik. Nem
egyéb ez, mint a **számjegyek költőjének** dalba, sikolyba épített meg-
nyilvánulása.

Ennek a művészetnek a **gyengédsége monumentális: szikla-em-
beriséget alkotott, ahol a számok izgalma virágzik.**

A vízióknak ez a **Pásztorleánya**, több mint 20 év óta, magában
álló és őszinte művet alkotott.

1925-ben Párizsba hozta gondolatnyáját, melyet ragyogó láza
terel.

**Őreg pásztor, kitárom kapumat az ő embernyájának, melynek
babérágat nyujtok.**

Antoine Bourdelle.”

Igy fogalmazta meg **Antoine Bourdelle**, Rodin mellett **Franciaor-
szág legnagyobb szobrásza** Földes Lenke művészetének szépségét,
jelentőségét.

A roppant francia lélek túlárado szeretete, megértése lángol a
klasszikus csiszoltsággal megírt sorokból.

Nincs ehhez mit hozzátennünk.

Egyet azonban mindenestre hozzá kell fűznünk.

Egy ősi vallásnak túlságosan felfogott, konzervatív rendelkezése
fékentartotta a zsidóság lelkében élő művészösztönöséget. És ha az
alig száz éve fellépett zsidó művészek kvantitásában nem is, de **kvali-
tásban** kétségtelenül maradandót tudtak alkotni.

Nem volt véletlen ez sem, a főlsszabadított humanizmus mindent
átalakító nagy eredményei közé tartozott ez is. És hogy a zsidóság
milyen számban, mekkora eredménnyel vett részt ebben is, arról a
modern **művészttörténet lapjai beszélnek.**

Lehet azonban, hogy mindezek dacára Hitlernek igaza van. El-
végre **Antoine Bourdelle** is csak egy művész volt.

Hogy ő Franciaország és a jelenkor egyik legnagyobb művésze?

Ugyan kérem, mit jelent ma a tudás szellemének sugárzása, ami-
kor annak fényét az ököljog millió és millió bajonettje veri vissza?!

Bálint Rezső.

A Frankfurter per rezüméje

Nem szégyenlem megvallani: részvétem, együttérzésem a szerencsétlen **Frankfurter** Dávidé. A fiatal diáké, aki meggyilkolt egy embert, mert úgy érezte, hogy a mai német rezsim egyik reprezentánsán kellett megbosszulnia a gyalázatnak, a megaláztatásnak ezer és ezer formáját, amelyek Németországban a zsidóságot érték.

Gyilkosságok, asszonyok megbecstelenítése, templomok kifosztása, temetők feldúlása, koncentrációs táborok, zsidó pozíciók megsemmisítése, százezrek nyomorbadöntése, az egész német zsidóság kiszolgáltatása a legalacsonyabb ösztönű hordáknak: én csak azon csodálkozom, hogy **eddig** nem akadt valaki, aki valamilyen formában megtorolja egy egész nép példátlan és a világtörténelemben egyedülálló állati meghajszoltatását.

Mi, zsidók, nem vagyunk a gyilkosság hívei. Politikai és nem-politikai emberölés között nem teszünk különbséget. A bűnügyi statisztikák szerint a zsidóság jóval számarányán alúl szerepel a gyilkosok között. De van egy határ, amikor valaki megszűnik zsidó lenni, mint ahogy ez **Frankfurter** Dávid esetében történt. Egész egyszerűen földretaposott ember lesz, akinek szava az égbe kiált, akinek szenvedései szenvedélyeket váltanak ki, olyan mértékben, amelyek az egyéni felelősséget háttérbeszorítják.

Frankfurter Dávid nem gyilkos, hanem egy szerencsétlen nép tragikussorsú fia. Nem kételkedhetik ebben senki, aki elolvassa a leveleket, amelyeket tervezett öngyilkossága előtt apjához és testvéreihez intézett. A németnyelvű írásokat megtalálták nála.

Pár sor idézet a levelekből:

„ . . . utoljára üdvözöllek benneteket azzal az óhajtással, hogy a **Mindenható** a kedves Apát és Benneteket, kedves Testvéreim, erőben és egészségben megőrizzen . . . meg kel tudnotok, hogy mi van a lelkemben, mikor távozom tőletek és a világból . . . nem tudom tovább a zsidó nép szenvedéseit elviselni, ez az élethez való ragaszkodásomat semmisítette meg . . . Isten bosszulja meg mindazt, amit a zsidó nép ellen cselekedtek . . . én magam jelentéktelen eszköz akartam kezébe lenni . . . utolsó kérésem, hogy apa kaddist mondjon értem . . . adja a mindenható Isten, hogy Nektek és egész Izráelnek boldogabb sors jusson osztályrészüil . . . ”

A német mondatok tömörek, plasztikusak, erőteljesek. Nemes emberi fájdalom és keserűség csendül meg mögöttük.

Igy nem ír egy gyilkos. Ezek a mondatok egy mártír szavai.

Erzberger, Rathenau, Schleicher tábornok gyilkosai — tehát az urak a jobboldali táborból — a tett után nem írtak halk- patétikus levelet és nem készültek öngyilkosságra, hanem jelentkeztek a megbízó szerveknél, átvették a vasúti jegyet és a félévi fizetést, megittak néhány korsó sört a sikerült gyilkosság örömére és külföldre utaztak, amíg — a köztársasági Németországban — ennek szükségessége mutatkozott. Így például **Schulz** és **Tillessen** urak, **Erzberger** német katolikuspárti vezér náci- gyilkosai Magyarországra jöttek és hónapokig egy tétényi villatulajdonos vendégszeretetét élvezték. . .

Azt mondotta **Grimm** dr., a magánvádló:

— Nincs politikai gyilkosság, csak gyilkosság van. Nem képzel-

hető el olyan politikai elvakultság, nem ismerek olyan politikai elfogultságot, amelynek gyilkosságban kellene kirobbannia. Aki gyilkol, az tekintet nélkül a motivumokra: gyilkosság címen vonandó felelősségre! . . .

Tetszik ezt hallani? Méltóztatik-e ismerni a bagoly és a veréb meséjét, amelynek során a bagoly azt mondta a verébnek, hogy nagyfejű?! . . . Szíveskednek-e kiérezni e sorok mögött a végtelen erkölcs-telenséget, amely a gyilkosságot, mint politikai fegyvert, a magas emberiség fehér tógájában elítéli és ugyanakkor elhallgatja, hogy azok, akik a magánvádló megbízói, a gyilkosságot, mint az ellenfél, vagy a kényelmetlen jóbarát egyszerű elhallgattatási eszközét, évek óta büntetlenül gyakorolják.

Grimm dr. úr nagyon csalódott, mikor azt hitte: Európa már megfeledkezett például arról, hogy a közelmúltban Róhm kapitányt és társait minden bírói formalitás nélkül a párt vezetői lőtték le revolvereikkel. . .

A tárgyalás egészen más volt, mint a nemzeti szocialisták vádirata és Frankfurter Dávid védekezése. A zsidóság vesszőfutásának képzelték el a németek és a nemzeti szocializmus vesszőfutása lett belőle.

A védő, a közel nyolcvanéves, őskatolikus dr. Curti kétszáznegyven oldalas dokumentum-gyűjteményt nyújtott át a bíróságnak. Ebben a dokumentum-sorozatban fényképek formájában szerepelnek a zsidóság ellen elkövetett németországi atrocitások. Semmi magánvélemény, következtetés, ítélet. Pusztán fényképek, kommentár nélkül. Meztelen, meggyalázott zsidóasszonyok, félőrült zsidó férfiak, törött végtagokkal, akiket haldokolva dobtak ki a koncentrációs táborokból, bemocskolt templomok és sírkövek, és nyomor, nyomor, a német zsidóság összeomlásának irtózatossá bizonyítékai.

A hallgatóság, svájciak és külföldiek, visszafojtott lélegzettel hallgatták Curti dr. védőbeszédét, amely inkább vádbeszéd volt. Idézte Göbbels doktort, aki szerint a zsidó is ember, mint ahogyan a bolha is állat, de kellemetlen. Néma csend fogadta ezeket a szavakat, csak a náci-ujságírók padsorából robbant ki az együgyű lelkek derűs kacagása. . .

Egy nagy svájci lap rendreutasította a német sajtót, amely nem volt megelégedve a tárgyalásvezetés objektivitásával:

„Svájci felfogás szerint” írta a „Neue Züricher Zeitung”, a bűnvádi eljárás nem hajtóvadász, amelynek célja, hogy a vádlottat leterítsék.”

A német sajtó nincs megelégedve az ítélettel.

Egyetlen ember tettére a német zsidóság újabb meggyalázásával akarnak és fognak felelni . . .

Szerkesztésért és kiadásért felel: Márkusné Beer Erzsébet.

Előfizetési ár: Egész évre 12.— P. — Csehszlovákiában 80.— kc. —

Jugoszláviában 160.— dinár. — Romániában 400 leu.

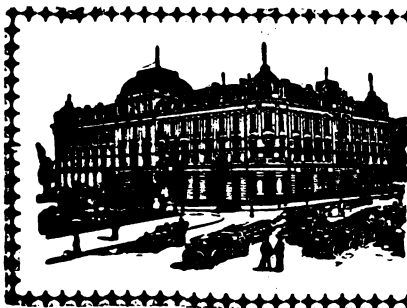
Szerkesztőség: Budapest, VI., Andrassy-út 84. Telefon: 1-211-64.

Kiadóhivatal: Bukarest, N. Filipescu 57., Bratislava, Ventruska 5.

Kiadja: a Világvándor kiadóbizottsága.

Klein S. nyomda, Budapest, VI., Lovag-utca 14.

Telefon: 1-111-95.

B U C A R E S T
G R A N D - H O T E L
„LAFAYETTE”

CALEA VICTORIEI, 11

A főváros legmodernebb, legtisztább,
legkényelmesebb és legolcsóbb szál-
lodája. Szobák 130 Lei-től.

Ezüst

*dísztárgyak,
evőeszközök a legolcsóbb árban*

SCHLEIFER

ezüstárúüzem lerakatában

Kazinczy-u. 10. Tel.: 43-5-28.

Használt ezüstdísz tárgyakat és régi ezüst pénzne-
meket a legmagasabb áron veszünk.

Ami a szülőket legjobban érdekli

Leány- és fiuruha

Leány és fiukabát

Litzmann Irma

Budapest, VI, Király-utca 18.

Prima hús, hizlalt baromfi

legolcsóbb napi árban

REICH JÓZSEF כשר *mészárszékében*

A Pesti Izr. Hitközség baromfi vágódája

VI., Hegedűs Sándor-u. 17.

Hunyadi téri csarnokkal szemben

Pontos kiszolgálás. ————— Telefon: 29-1-10.

GEDULDIGER HUGÓ

BÉLYEGZŐGYÁRA

BUDAPEST, VI.,

Vilmos császár ut 17.

Telefon: 22-8-94

Gondos Sándor

**Modern zsidó
könyvkereskedése**

Budapest, VI., ker.

Andrássy-ut 53. sz.

Telefonszám: 1-171 22.

KNAPP MIKSA

képesített szűcsmester

szűcs és szőrmeáru üzlete:

BUDAPEST, VI.,

Nagymező-utca 14. szám

TELEFON: 20-4-53

**Szőrmék, bundák, boák nagy vá-
lasztékban. Alakítások. javítások
jutányos áron készülnek**

Nyári megóvást felelősséggel vállalunk